

บทที่ 4

เด็กในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร (2508-2516)

แนวทางการปกครองและการบริหารประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร

ภายหลังจากการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แล้วจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้ดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลต่อ ซึ่งแนวนโยบายของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรนั้นก็ยึดถือแนวทางทางการปกครองและการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหลัก¹ ดังที่ได้แถลงไว้ในนโยบายของรัฐบาลไว้ว่า

"โดยที่รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรอันเป็นผลของการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ.2501 เช่นเดียวกับรัฐบาลก่อน และโดยที่นโยบายบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลก่อนได้อำนวยคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างมากมาเป็นที่ยอมรับอยู่แล้ว รัฐบาลจึงจะยึดถือแนวบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายนั้น ซึ่งได้แถลงต่อสภาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2502...

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ ว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง จึงจะทะนุบำรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้นและเพิ่มพูนรายได้ประชาชาติด้วย รัฐบาลจะพิจารณาปรับปรุงและวางโครงการที่ดำเนินการพัฒนากิจการซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจ...

ในด้านการศึกษา รัฐบาลจะส่งเสริมการศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จะให้ความสำคัญแก่การศึกษาเพื่อการอาชีพเป็นพิเศษ และจะขยายการศึกษาชั้นสูงให้แพร่ไปในส่วนภูมิภาคด้วย...

นอกจากจะยึดแนวนโยบายเดิมเป็นหลักในการบริหารประเทศชาติ ดังกล่าวมาแล้ว รัฐบาลนี้จะสนใจเป็นพิเศษในการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ ด้วยการปรับปรุงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจ ให้มีประสิทธิภาพในการรับใช้ประชาชน เพื่อให้มี

---

¹จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายบริหารประเทศ 19 ธันวาคม 2506," ใน ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในรอบปีแรกแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน (11 ธันวาคม 2506-11 ธันวาคม 2507) (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2508), หน้า 1-3.

ความร่วมมือเป็นสุข สามารถประกอบอาชีพได้โดยสงบ จะส่งเสริมให้มีความสมัครสมาน
สามัคคีระหว่างสถาบันต่างๆ และชนในชาติ เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการต่อต้าน
ภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์...”²

ดังนั้นแนวทางในการดำเนินงานการปกครองประเทศและบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพล
ถนอม กิตติขจร จึงถือได้ว่ามีตามแบบอย่างและสืบต่อจากรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่ง
แนวทางหลักสำคัญนั้นก็ได้แก่การรักษาความสงบและความมั่นคงของประเทศ การดำเนินงานตาม
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและการดำเนินงานตามแผนการศึกษา

การดำเนินงานการปกครองประเทศและบริหารประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร

การรักษาความสงบและความมั่นคงของประเทศ

การบริหารและการปกครองประเทศของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรนั้นยังคงอาศัย
อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรเป็นกฎหมายสำคัญในการรักษา
ความสงบและความมั่นคงของประเทศ ดังในกรณีของการสังหารชีวิตนายใบ กุลแพ นายสมบุญ
มากฤทธิ์ นายทวี เฉลิมสมัย นายบุญเลิศ ปรอดเกิด นายบัก หรือมะลิ คาลามานนท์ นายน้อย
เจริญสุข และให้จำคุกนายลำพอง มหาวิทยาลัย มีกำหนดยี่สิบปี เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2508³

การสังหารชีวิตนายบุญมี หรือปุ๋ย หรือสมศักดิ์ เขียวบางยาง และให้จำคุกนายสุเทพ
หรือตีใหญ่ เบญจตานนท์ นายประสิทธิ์ จุลสวัสดิ์ นายบุญมา แสงอรุณ และนายปิยะ หรือปี่ ภาณุ
ทัศนารมณ์ ไว้ตลอดชีวิต เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2509 ด้วยเห็นว่าการกระทำของคนเหล่านี้
เป็นการบ่อนทำลายและคุกคามความสงบภายในราชอาณาจักร และกระทบกระเทือนต่อการปก
ครอง เป็นภัยร้ายแรงต่อความสงบสุขของประชาชนและเศรษฐกิจของชาติ⁴ เป็นต้น

²รุ่งฤทธิ์ ศยามานนท์, นโยบายรัฐบาลไทย 2475-2519 (เอกสารประกอบการศึกษาของแผนกวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ ลำดับที่ 2 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), หน้า 146.

³คำสั่งตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 22 มี.ค. 2509, ใน รายงาน
การประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ทำหน้าที่นิติบัญญัติ) เล่มที่ 9 ครั้งที่ 206 ถึงครั้งที่ 225 พ.ศ.2509
(กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ม.ป.ป.), หน้า 267-269.

⁴คำสั่งตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 17 พ.ค. 2509, ใน เรื่องเดียว
กัน, หน้า 291-295.

ถึงแม้ว่าจอมพลถนอม กิตติขจร จะมีแนวทางในการดำเนินงานการปกครองและบริหารประเทศตามแบบอย่างของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นสำคัญ แต่ลักษณะและวิธีการในการดำเนินงานการปกครองและบริหารประเทศของจอมพลถนอม นั้นก็ได้มีความแตกต่างจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวคือ

ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นระบบการเมืองเน้นที่ความเด็ดขาดและอำนาจ เน้นการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยไม่ตั้งประเด็นสงสัยในระบบการเมืองการปกครองว่ามีความถูกต้องชอบธรรมเพียงใด อีกทั้งในการบริหารการปกครองยังเน้นที่ผู้นำและลักษณะความเป็นผู้นำของจอมพลสฤษดิ์ เองด้วย ทำให้เกิดการกระจุกตัวและผูกขาดทางอำนาจ⁵

ระบบการเมืองการปกครองแบบพหุชนของจอมพลสฤษดิ์นั้น จะต้องอาศัยบุคลิกภาพของคนมีอำนาจซึ่งต้องสามารถสร้างความนับถือเกรงกลัวในหมู่ผู้นำทางการเมือง นอกจากบุคลิกของคนมีอำนาจแล้วยังต้องสามารถควบคุมอำนาจทางการเมือง ซึ่งในกรณีของไทยนั้นก็คือการคุมอำนาจทางทหารให้ได้⁶

การเมืองในยุคหลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สืบต่อโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ทายาททางการเมืองผู้รับเอามรดกของการปกครองแบบสฤษดิ์มาแต่ไม่มีความเด็ดขาด และฐานอำนาจที่แข็งแกร่งเช่นเดียวกับที่จอมพลสฤษดิ์เคยมี จึงทำให้แนวทางในการปกครองในสมัยนี้มีความแตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือการปกครองบริหารในรูปแบบเผด็จการทางทหารของจอมพลสฤษดิ์ได้ดำเนินต่อแต่มีการเน้นในแง่คุณความดี และคุณธรรมมากขึ้น⁷

จอมพลถนอม กิตติขจร ได้เห็นว่าการทำดีนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ รวมทั้งจะก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศได้ ดังนั้นจึงต้องการให้ประชาชนยึดหลักของการทำความดีเป็นที่ตั้ง ดังที่ได้กล่าวว่า

"ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าหลักแห่งการกระทำแต่ความดีนี้ คือสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติภารกิจ ไม่ว่าจะในงานอาชีพหรือในงานชนิดใด แม้แต่งานในการบริหารประเทศชาติ... เพราะถ้าเราทุกคนได้ตั้งอยู่ในศีลธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วทุกคนก็ย่อมจะเป็นคนดี และบ้านเมืองก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุขโดยตลอด ยิ่งกว่านั้นถ้าเราสามารถอบรมให้เยาวชนของเราเป็นผู้มั่นอยู่ในศีลธรรมเช่นเดียวกันสำเร็จด้วย ก็ย่อม

⁵ลิขิต อีรวะคิน, *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 172-173.

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 189.

เป็นที่หวังได้ว่าอนาคตของชาติเราต้องมั่นคงแจ่มใส และยืนยงอยู่ด้วยความร่วมมือเป็นสุขไปตลอดชั่วกาลนาน"⁸

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าจอมพลถนอม กิตติขจรนั้นได้มีความพยายามที่นำหลักของศาสนาในด้านของการทำความดีมาใช้เพื่อรักษาความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศ

การแสดงออกซึ่งความพยายามในการปลุกฝังการยึดหลักศาสนาเป็นหลักการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกกลุ่ม ทุกวัย ทุกชนชั้นของสังคมนั้น ปรากฏให้เห็นได้เสมอในการกล่าวสุนทรพจน์ การกล่าวคำปราศรัย หรือการให้โอวาทของจอมพลถนอม กิตติขจรในโอกาสต่างๆ ดังเช่นในการให้โอวาทแก่ผู้ต้องขัง จอมพลถนอม กิตติขจรได้กล่าวว่า

"เมื่อท่านได้รับการปลดปล่อยออกไปแล้ว จงทำแต่ความดี ขอให้เลิกนิสัยเลวร้ายโดยเด็ดขาด ขอให้พยายามจดจำระลึกและปฏิบัติตามคำสั่งสอนอบรมของพระภิกษุสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ ที่ได้หมั่นอบรมสั่งสอนพวกท่านมาระยะหนึ่ง... เมื่อท่านออกไปแล้วอย่าปล่อยให้เวลาว่างไปเปล่าๆ ถ้าพอจะเจียดจ่ายทำบุญทำกุศล เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรมตามกาลเทศะบ้างก็ควรทำ จะช่วยให้ใจคอสบาย และช่วยเหนี่ยวรั้งตัวเราไปในทางที่ดีได้ ขออย่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไปในทางไร้ประโยชน์ที่จะนำไปสู่ความชั่วร้าย จงละเว้นเสียในการทำงานนั้นเป็นธรรมดาจะต้องประสบกับความเหนื่อยยากบ้างก็ต้องพยายามอดทน การเหนื่อยกายเหนื่อยใจนั้นเราหยุดเสียพักเสียมันก็หายได้ แต่คนชั่วคนที่ต้องคอยหลบหนีเขานั้นไม่มีเวลาจะพักหรือหายเหนื่อยไปได้เลย ต้องมีความรู้สึกครุ่นคิดอยู่ว่าเรานี้ชั่วอยู่ตลอดเวลา เพราะมันอยู่ที่ใจเรา นี่แหละเป็นสิ่งที่คอยทรมานทั้งจิตใจและร่างกายของเรา จึงขอให้ทุกคนพยายามละเว้นความชั่วเสียแล้วมาทำความดีกัน ไม่ก่อเวรไม่เป็นภัยแก่ผู้ใด เป็นผู้ประกอบอาชีพโดยขยันหมั่นเพียรตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของเรา ทำให้คนอื่นเขาเห็นว่าเราเป็นผู้ที่ประกอบด้วยบุญกุศล ก็จะเป็นความสุขความเจริญของตัวเอง"⁹

⁸จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำกล่าวตอบในโอกาสฉลองวันวิสาขบูชา ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 26 พฤษภาคม 2507," ใน ประมวลคำปราศรัย สารัตถ์ และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในรอบปีแรกแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน (11 ธันวาคม 2506-11 ธันวาคม 2507), หน้า 58.

⁹จอมพลถนอม กิตติขจร, "โอวาทของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในการเปิดการอบรมพิเศษก่อนการปลดปล่อยผู้รับการอบรม รุ่นที่ 8 ณ สถานอบรมและฝึกอาชีพ ตำบลลาดยาว อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร 26 กุมภาพันธ์ 2507," ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 22-26.

จอมพลถนอม กิตติขจรยังได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานทางด้านศาสนาไว้ในคำปราศรัยในงานชุมนุมยุวพุทธิกสมาคมไว้ว่า

"ยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของเยาวชนไทยให้รำลึกในคุณธรรม ตามนัยแห่งพระบรมพุทโธวาทแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อผู้เยาว์จะได้ปลูกฝังอบรมให้เกิดมี และเป็นคุณประจำตน สมาชิกขององค์การยุวพุทธิกะเป็นผู้มีโชคได้รับการแนะนำให้เห็นมรรคาแห่งความประพฤติชอบ เพื่อท่านจะก้าวดำเนินตามไปเพื่อบรรลุความเจริญ ความสุขแห่งชีวิต เยาวชนที่ประพฤติตนตามคัลลองค์แห่งพระพุทโธวาทย่อมจะไม่หลงทางหรือหลงผิด เพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องช่วยชำระจิตใจ"¹⁰

นอกจากนี้จอมพลถนอม กิตติขจรยังได้นำพระพุทธศาสนามาสัมพันธ์กับการเอกราชของประเทศอีกด้วย โดยได้กล่าววว่า

"เราย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่าพระบรมพุทโธศาสนานั้น นอกจากจะเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ยังมีส่วนสำคัญต่อการอบรมให้ประชาชนชาวไทยเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศสืบไปอีกด้วย การที่ชาติของเรามีความสงบร่มเย็นและสามารถรักษาเอกราชไว้ได้เป็นเวลาหลายร้อยปี จนเป็นชาติเอกราชที่มีประวัติอันน่าภาคภูมิใจมาได้ทราบเท่าทุกวันนี้ นั้น ต้องนับว่าพระพุทธศาสนาได้มีส่วนอย่างสำคัญที่ช่วยในการนี้อยู่ด้วย และด้วยความสำคัญอันนี้ จึงไม่มีทางใดที่จะทำให้พระพุทธศาสนากับชาติไทยแยกออกจากกันได้ทั้งในบัดนี้และเบื้องหน้า และการจำเริญพระพุทธศาสนาจึงมีค่าเสมือนกับการรักษาเอกราชของชาติไทยไปในตัวด้วย"¹¹

จอมพลถนอม กิตติขจรได้ถือว่าศาสนานั้นเป็นสิ่งที่สูงค่าที่มีความส่วนสำคัญในการรักษาความสงบสุขให้แก่ประชาชน และการรักษาความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง โดยทั้งนี้เห็นว่าถึงแม้จะนับถือศาสนาต่างกันก็สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกได้ เพราะคำสั่ง

¹⁰จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีในงานชุมนุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ 9 ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 23-25 พฤษภาคม 2507," ใน **ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และ คำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในรอบปีแรกแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน (11 ธันวาคม 2506-11 ธันวาคม 2507)**, หน้า 56-57.

¹¹จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำกล่าวอนุโมทนาในพิธีรับมอบเงินบริจาคสำหรับองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก 31 กรกฎาคม 2507," ใน **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 74.

สอนอันแท้จริงของทุกพระศาสนานั้นย่อมมีความปรารถนาในอันที่จะให้ประชาชนทุกคนได้มีความเจริญก้าวหน้าและดำรงอยู่ร่วมกันได้ด้วยความผาสุกอย่างแท้จริง และรัฐบาลก็มีความยินดีที่จะให้การสนับสนุนแก่ทุกพระศาสนาด้วยความปรารถนาดีเป็นอย่างที่สุด และพยายามที่จะชี้ให้ประชาชนเห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นเป็นลัทธิที่พยายามทำลายศาสนาทั้งหลายให้หมดสิ้นไป ดังนั้นบรรดาศาสนิกชนทุกคนจึงควรร่วมมือร่วมใจกันต่อต้านลัทธินี้โดยช่วยกันรักษาศาสนาของตนไว้ให้บริสุทธิ์¹² รัฐบาลได้ถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นพวกที่ไม่มีศาสนา ดังนั้นการอ้างไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาจึงถือเป็นการป้องกันภัยอย่างหนึ่งของประเทศ¹³

ด้วยผลสืบเนื่องมาจากการที่จอมพลถนอม กิตติขจรได้นำเอาหลักทางศาสนามาใช้เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงทางการเมืองการปกครองประเทศนั้น จึงจะเห็นได้ว่าจอมพลถนอม กิตติขจรก็ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องของศีลธรรมแก่เด็กด้วยเช่นกัน โดยได้เน้นและคาดหวังให้เด็กเห็นความสำคัญ และเป็นผู้มีศีลธรรม ดังคำกล่าวของจอมพลถนอม กิตติขจรที่ว่า

"ข้าพเจ้าขอชักชวนให้เยาวชนและนักเรียนตั้งใจว่าเราจะเป็นเด็กดี ที่ว่าดีนั้น คือ พุดี ทำดี คิดดี และมีน้ำใจดี... หากระลึกมันจะช่วยยับยั้งการก่อวิาททำร้ายกันและกันเสียได้"¹⁴

"การฝึกตนให้เป็นผู้มีคุณธรรมอันดีทางด้านจิตใจ คุณธรรมทางด้านจิตใจนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดเป็นเครื่องชี้วัดว่าเยาวชนจะเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเกิดเมืองนอนหรือไม่"¹⁵

¹²จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำกล่าวในพิธีเปิดงานชุมนุมผู้แทนองค์การศาสนาและงานแสดงวิวัฒนาการทางการศาสนา ประจำปี 2507 26 กันยายน 2507," ใน *ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในรอบปีแรกแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน (11 ธันวาคม 2506-11 ธันวาคม 2507)*, หน้า 97.

¹³จอมพลถนอม กิตติขจร, "สุนทรพจน์ในที่ประชุมปฐมนิเทศพระธรรมทูต ปีพุทธศักราช 2508," ใน *ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี (11 ธันวาคม 2507-11 ธันวาคม 2508)* (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2509), หน้า 16.

¹⁴จอมพลถนอม กิตติขจร, "สาส์นวันเด็ก ปี 2508," ใน *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 254.

¹⁵จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยเนื่องในวันเด็ก 14 มกราคม 2509," ใน *ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี (11 ธันวาคม 2509-11 ธันวาคม 2510)*. (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510), หน้า 28.

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาการศึกษา

ในด้านการดำเนินงานตามพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติของจอมพลถนอม กิตติขจรนั้นก็ได้ดำเนินงานตามแนวทางของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยได้พิจารณาเห็นว่าความเจริญรุ่งเรืองและเสถียรภาพในด้านเศรษฐกิจของประเทศนั้น นอกจากจะเป็นการส่งเสริมเพิ่มรายได้และมาตรฐานการครองชีพของประชาชนแล้ว ยังเป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศ เสถียรภาพทางการเมือง ความเสมอภาพในระบบสังคม ตลอดจนส่งเสริมอารยธรรมและวัฒนธรรมของชาติด้วย จึงได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการพัฒนา โดยกำหนดแนวทางเป้าหมาย และจัดทำโครงการที่แน่นอน และได้ทำการจัดตั้งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2502 และเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2504 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลา พ.ศ.2504 ถึง พ.ศ.2506 และ พ.ศ.2507 ถึง พ.ศ.2509

โดยในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรนั้นเป็นการดำเนินงานต่อในระยะเวลาที่สอง พ.ศ.2507-2009 เป็นต้นมา แต่ทั้งนี้ได้ยึดถือนโยบาย แนวทางที่ได้กำหนดไว้ในแผนเดิม แต่ได้ปรับปรุงปรับโครงการ เป้าหมาย และข้อมูลสถิติต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น¹⁶ โดยได้มีการวางวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติไว้คือ การยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้มีระดับสูงขึ้นกว่าเดิมด้วยการระดมและใช้ทรัพยากร เศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เพื่อขยายการผลิตและเพิ่มพูนรายได้ประชาชาติให้รวดเร็วยิ่งขึ้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการเพิ่มปริมาณสิ่งของและให้บริการแก่ประชาชนแต่ละคนให้สูงมากขึ้น อันเป็นทางช่วยให้ประชาชนสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสะดวกทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ ทั้งนี้โดยถือว่าสิ่งของและบริการที่เพิ่มขึ้นนั้นจะต้องไปถึงประชาชนโดยทั่วถึงตามส่วนที่เป็นธรรม และประชาชนทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์จากพัฒนาการเศรษฐกิจตามสมรรถภาพของตน อนึ่งแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติมิได้เพ่งเล็งหรือมุ่งหมายจะดำเนินการเฉพาะระยะเวลาของแผนเท่านั้น ยังได้คำนึงถึงการสร้างอนาคตของประเทศ เพื่อประโยชน์ของเยาวชนรุ่นหลังอีกด้วย เพื่อให้วัตถุประสงค์ดังกล่าวบรรลุความสำเร็จ จึงกำหนดนโยบายพัฒนาการเศรษฐกิจขึ้น¹⁷ ซึ่งนโยบายที่กำหนดขึ้นนี้โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนากำลังคน ได้มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้รัฐบาลได้มีความคาดหวังต่อเด็ก ในเรื่องของการศึกษา ดังที่ได้กล่าวไว้

¹⁶สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2506 ระยะเวลาที่สอง 2507-2509 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้าคำนำของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ประธานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ.

¹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

"การพัฒนากำลังคน โดยวางแผนกำลังคนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจในการที่จะให้การผลิตวัตถุดิบเป็นสินค้าและบริการดำเนินไปโดยสม่ำเสมอ และราบรื่นนั้นจำเป็นต้องอาศัยความก้าวหน้าทางวิชาการ ฉะนั้น การปรับปรุงการศึกษา การฝึกอบรมด้านวิชาการและการปรับปรุงอาชีวศึกษา เพื่อให้สัมพันธ์กับความต้องการผู้ชำนาญในด้านต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอย่างยิ่งและควรจะได้รับความสะดวกเป็นพิเศษ ในขณะเดียวกันยังจะต้องทำการประเมินความต้องการผู้ชำนาญงานประเภทต่างๆ สำหรับใช้เป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและดำเนินการผลิตบุคคลประเภทนี้ให้มีจำนวนเพียงพอแก่ความต้องการ ในทางปฏิบัติการวางแผนกำลังคนและการพัฒนากำลังคนควรจะดำเนินคู่กันไปกับงานพัฒนาเศรษฐกิจ"¹⁸

รัฐบาลได้เห็นว่าการวางแผนกำลังคนนั้นมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอยู่มาก แผนกำลังคนจึงเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉะนั้นสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติจึงได้ดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนกำลังคนระดับชาติร่วมกับหน่วยราชการอื่นๆ ซึ่งมีงานเกี่ยวข้องกับการวางแผนกำลังคน เช่น กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อดำเนินการต่อไป¹⁹

โดยในปี พ.ศ.2507 กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการสำรวจและวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย²⁰ โดยร่วมมือกับกรมการฝึกหัดครู สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย กรมการข้าว กรมประชาสงเคราะห์ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

งานศึกษาชิ้นนี้ได้สะท้อน และแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลในชุดนี้ได้มีความสนใจ ความคาดหวัง และความต้องการที่มีต่อเด็กในประเด็นต่างๆ ดังนี้คือ เรื่องสุขภาพอนามัย โภชนาการ อาหารและการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์ และภาวะเศรษฐกิจกับการจัดสรรกำลังคน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญสำหรับเด็ก ทั้งยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนากำลังคน โดยคาดหวังให้เด็กเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ

¹⁸สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2506 ระยะเวลาที่สอง 2507-2509, หน้า 12.

¹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

²⁰กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษาความต้องการของเด็ก และเยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหารและการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์ และกำลังคน และรายงานการสำรวจและวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการของเด็กและเยาวชนประเทศไทย 2507 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, 20 ธันวาคม 2507).

ในเรื่องของสุขภาพอนามัยนั้น การมีสุขภาพอนามัยดี เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนากำลังคน เพื่อดำเนินกิจการต่างๆ ของชาติ โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของเด็กในด้านสุขภาพอนามัย แสดงให้เห็นถึงสภาวะสุขภาพอนามัยของประเทศในปัจจุบัน รวมทั้งแนวทางในการวางแผนพัฒนาสุขภาพอนามัยในอนาคต เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็ก²¹

ด้านการโภชนาการ ได้ศึกษาความต้องการทางโภชนาการของเด็กไทยนับตั้งแต่ระหว่างการจัดครรภ์ไปจนถึงในวัยเรียน เพื่อใช้เป็นรากฐานสำหรับวางแผนหาทางช่วยเหลือเด็ก และหาวิถีทางในการปรับปรุงภาวะโภชนาการต่อไป²²

ด้านอาหารและการเกษตรนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยมีการเกษตรเป็นรากฐานแห่งเศรษฐกิจของชาติ ผลผลิตที่ได้นอกจากจะใช้บริโภคในครอบครัวแล้วยังนำมาขายแลกเปลี่ยนได้อีก ความเข้าใจในสภาพของการเกษตร และการวางแผนทางการเกษตรจะสามารถช่วยเหลือเด็กได้ทั้งทางโภชนาการ และเศรษฐกิจ²³

สำหรับทางด้านการศึกษา นั้น ด้วยความสำคัญของการศึกษาที่มีอย่างมากมายจึงมีความพยายามที่จะหาแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของชาติให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยจะจัดการศึกษาให้เหมาะสม และพอกับความต้องการของเด็กเพื่อสร้างกำลังคนสำหรับพัฒนาประเทศ²⁴

ในส่วนของ การสังคมสงเคราะห์นั้น การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงในทางเศรษฐกิจและสังคม หากพลเมืองที่เพิ่มมานั้นไม่มีคุณภาพ ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมคนเหล่านั้นก็จะกลายเป็นภาระของประเทศซึ่งรัฐบาลต้องเข้าช่วยเหลือ สำหรับเด็กนั้นเขามีโอกาสเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดี มีประโยชน์ต่อสังคม แก่ประเทศชาติตามปัญญาความสามารถ งานสังคมสงเคราะห์จึงมีขึ้นเพื่อจัดสิ่งทีเด็กต้องการเพื่อมิให้เด็กกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาอันเป็นภาระแก่สังคมและประเทศชาติได้²⁵

ในเรื่องภาวะเศรษฐกิจและกำลังคนนั้น ได้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนากำลังคนเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นการวางแผนจัดสรรและการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกันนโยบายเศรษฐกิจของประเทศจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือจะ

²¹กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษาความต้องการของเด็ก และเยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหารและการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์ และกำลังคน และรายงานการสำรวจและวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการของเด็กและเยาวชนประเทศไทย 2507, หน้า 33-111.

²²เรื่องเดียวกัน, หน้า 115-167.

²³เรื่องเดียวกัน, หน้า 171-221.

²⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 225-332.

²⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 335-419.

ต้องมีการจัดสรรอุปทานกำลังคนให้เหมาะสมกับอุปสงค์กำลังคน เพราะเมื่อการจัดกำลังคนผิดพลาดย่อมบังเกิดผลเสียหายในทางเศรษฐกิจ โดยจะต้องมีการวางรากฐานให้ความสำคัญและทำการศึกษากันตั้งแต่ในระดับเด็กเป็นต้นมา²⁶

โดยทั้งนี้รัฐบาลได้เห็นว่าการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคมจะไม่บรรลุผลสำเร็จด้วยดี ถ้าหากประชากรของชาติขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาระดับต่ำ การวางแผนพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องประสานกันและมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน การให้การศึกษาเบื้องต้นแก่ประชาชนนับว่าเป็นความจำเป็นอันดับแรกของการพัฒนาการศึกษา และในขณะเดียวกันการจัดแนวการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในด้านกำลังคนก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมิได้ยิ่งหย่อนกว่ากัน²⁷

ทั้งนี้ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นก็ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างเด่นชัดแล้ว โดยถือว่าการพัฒนาการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งซึ่งจะให้ผลตอบแทนทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม²⁸ และความคิดในการขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นจากประณปีที่ 4 เป็นชั้นประณปีที่ 7 นั้นก็ได้กำหนดอย่างแน่ชัดในมาตั้งแต่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503²⁹ และการที่รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 ก็เพื่อสนองความต้องการของสังคมและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครอง³⁰

ในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของจอมพลถนอม กิตติขจรนั้น จึงได้กำหนดไว้ว่า ประเทศจะต้องผลิตกำลังคนในระดับต่างๆ ที่จะใช้ในแผนงานพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแต่ละแขนงอย่างเพียงพอ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติจึงได้เสนอแนะว่าในการวาง

²⁶กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษาความต้องการของเด็ก และเยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหารและการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์ และกำลังคน และรายงานการสำรวจและวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการของเด็กและเยาวชนประเทศไทย 2507, หน้า 423-488.

²⁷สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2506 ระยะเวลาที่สอง 2507-2509, หน้า 178.

²⁸วันทนา เลิศสินไทย, "นโยบายการจัดการศึกษาและขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย พ.ศ.2503-2520," (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523), หน้า 71.

²⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

³⁰สมหมาย จันเือง, พัฒนาการการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน และในสหสวรรค์ใหม่ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.), หน้า 110.

แผนพัฒนาทางการศึกษานั้นควรที่จะมุ่งยึดหลักปฏิบัติให้สอดคล้องกับผลสำรวจความต้องการใน
ด้านกำลังคน ดังต่อไปนี้³¹

1. ความต้องการในด้านกำลังคนที่จะใช้ในทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในระยะ 15 ปี
ข้างหน้า (พ.ศ.2509-2524) จะเน้นหนักไปในด้านความต้องการนักเรียนสำเร็จชั้นมัธยมศึกษา โดย
เฉพาะอาชีวศึกษา ซึ่งจำเป็นจะต้องปรับปรุงทั้งคุณภาพและปริมาณ

2. สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ความต้องการจะเน้นหนักไปในด้านการผลิตนักศึกษาใน
แขนงวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และวิชาชีพสำคัญๆ แขนงต่างๆ เป็นจำนวนมากขึ้น

จากหลักการใหญ่ตามข้อเสนอแนะนี้ รัฐบาลซึ่งมีความประสงค์ที่จะดำเนินงานทางด้านการ
ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติจึงได้มีการกำหนดโครงการที่จะดำเนิน
การเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยถึงแม้ว่าตามข้อเสนอแนะจะเน้นตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปแต่รัฐ
บาลก็ได้ดำเนินการตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อให้ความสำคัญตั้งแต่พื้นฐาน โดยในช่วงแรกของ
รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร คือ พ.ศ.2507-2509 ได้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้³²

1. การปรับปรุงและขยายประถมศึกษาภาคบังคับ (ป.1-ป.4) มีนโยบายสำคัญเพื่อให้ประชา
กรอ่านออกเขียนได้ และเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนในการเป็นพลเมืองดีของชาติ ตลอดจน
สามารถใช้เป็นกำลังประกอบอาชีพต่างๆ ได้ตามความเหมาะสม โดยประมาณการว่าในปี
พ.ศ.2507 ถึง พ.ศ.2509 จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาภาคบังคับจะเพิ่มขึ้นเป็น 4.12 ล้านคน
4.27 ล้านคน และ 4.41 ล้านคน ตามลำดับ ฉะนั้นในระยะ พ.ศ.2507-2509 ควรมีการขยายอาคาร
เรียนและก่อสร้างโรงเรียนใหม่ เพื่อให้เพียงพอที่จะรับนักเรียนที่เพิ่มขึ้นแต่ละปี ในขณะเดียวกันก็
ต้องสำรวจห้องเรียนไว้สำหรับนักเรียนตกซ้ำชั้น ซึ่งปรากฏว่าชั้น ป.1-ป.4 มีจำนวนนักเรียนตกซ้ำ
ชั้นเฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่า 600,000 คน ตามสถิติปรากฏว่าจำนวนนักเรียนตกซ้ำชั้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ
30 ของนักเรียนที่เข้าเรียนทั้งสิ้นแต่ละปี

2. โดยเหตุที่การตกซ้ำชั้นของนักเรียนเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ กันเป็นต้นว่า การขาดครูที่มี
คุณวุฒิ การขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน และการขาดเรียน การวางเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา
จึงควรคำนึงถึงปัญหาเหล่านี้เป็นประการแรก ในท้องถิ่นที่กันดารจริงๆ ควรมีการจัดหาอุปกรณ์การ
สอนให้แก่ครู และจัดหาหนังสือให้แก่นักเรียนชั้นประถม ในเรื่องนี้แม้ว่าจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก
ก็ถือว่าเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของชาติ นอกจากนั้น ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่

³¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ
พ.ศ.2504-2506 ระยะที่สอง 2507-2509, หน้า 178.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 186-197.

ที่ให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อตรวจตราในเรื่องเด็กขาดเรียน โดยเฉพาะสำหรับชั้นประถม 1 และประถม 2 ซึ่งปรากฏว่ามีอัตราการสอบตกสูงกว่าในชั้นอื่น ควรจะมีการตรวจตราโดยใกล้ชิด

3. โครงการส่งเสริมการประถมศึกษา (ป.1-ป.4) โดยกำหนดจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้นในท้องถิ่นที่ไม่มีโรงเรียน ปีละประมาณ 200 แห่ง ภายใน พ.ศ.2507-2509 เพื่อให้พลเมืองทุกคนได้เข้าเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา โครงการนี้จะสนับสนุนในด้านการจัดหาครู อุปกรณ์การสอน และแบบเรียนสำหรับนักเรียนเป็นส่วนสำคัญ สำหรับโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว แต่จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นก็จะได้พิจารณาสนับสนุนเช่นเดียวกัน

4. โครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยมุ่งหมายจะยกระดับการศึกษาส่วนภูมิภาคทั่วไป เช่น การจัดตั้งศูนย์อบรมครู การวิจัยปัญหาการศึกษา การส่งเสริมการศึกษาชายแดน รวมทั้งการประสานงานกับศูนย์วิชาการพัฒนาท้องถิ่นโดยใกล้ชิด

5. โครงการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ดำริจะสร้างโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตามภาคต่างๆ ขึ้นปีละประมาณ 2-3 แห่งในระยะ 3 ปี เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่อยู่ตามป่า ตามเขา และตามเกาะที่ไม่มีโรงเรียน

6. ขยายการประถมศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี (ป.5-ป.7) การขยายการศึกษภาคบังคับจาก 4 ปีเป็น 7 ปีนี้เป็นโครงการใหญ่ ซึ่งต้องลงทุนปีละมากๆ ดังจะเห็นได้ว่า ใน พ.ศ.2508 อาจจะมีนักเรียนจบชั้น ป.4 ถึงประมาณ 800,000 คน หากจะวางโครงการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในชั้น ป.5 ในปีการศึกษา พ.ศ.2509 เพียงประมาณร้อยละ 40 ก็จะเป็นนักเรียนที่จะต้องรับเพิ่มขึ้นประมาณ 320,000 คน เฉพาะชั้น ป.5 และถ้าจะขยายการศึกษภาคบังคับให้ทั่วถึงภายใน 18 ปี ใน พ.ศ.2507-2509 จะต้องขยายชั้นรับนักเรียน ป.5-ป.7 เป็นจำนวนประมาณ 524,900 คน (2507) 659,400 คน (2508) และ 797,900 คน (2509) ตามลำดับ ซึ่งงบประมาณที่จะต้องใช้จ่ายจะเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าปีละ 4,000 ล้านบาท โครงการขยายการประถมศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี จึงได้กำหนดการปฏิบัติงานดังนี้

- (1) โครงการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โดยจัดการสร้างโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายขึ้นใหม่ หรือขยายจากโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้นเดิม ในท้องที่ๆ ได้ประกาศการประถมศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี กำหนดจะให้รับนักเรียนเข้าศึกษาต่อชั้น ป.5 ได้ปีละประมาณ 200,000 คน ในระยะ พ.ศ.2507-2509
- (2) โครงการจัดเพิ่มครูแก่โรงเรียนประถมภาคบังคับ (ป.5-ป.7) โดยการจัดเพิ่มครูให้เพียงพอสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายเดิม ซึ่งมีอยู่ 934 โรงเรียนและยังขาดแคลนครู รวมทั้งการจัดหาครูสำหรับโรงเรียนที่ขยายหรือจัดตั้งขึ้นใหม่ คิด

เฉลี่ยจำนวนครูที่จัดหาใหม่เพิ่มขึ้นประมาณปีละ 1,500 คน ทั้งครูโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์

7. โครงการปรับปรุงมัธยมศึกษาสายสามัญ จะมีการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญตอนต้นและตอนปลาย โดยการเพิ่มครูที่มีคุณวุฒิให้มากขึ้น ปรับปรุงหลักสูตรการสอนเพื่อให้การศึกษาสายสามัญมีมาตรฐานสูงขึ้น และปรับจำนวนการรับนักเรียนให้ได้ตามความต้องการในด้านกำลังคน นอกจากนี้จะมีการขยายการมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาคโดยจะเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ (ม.ศ.1-ม.ศ.3) ตามอำเภอใหญ่ๆ ซึ่งยังขาดโรงเรียนมัธยมศึกษา และจัดให้มีการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ (ม.ศ.4-ม.ศ.5) ตามจังหวัดใหญ่ๆ ที่ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้ทั่วถึง โดยพยายามกำหนดจำนวนนักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานระดับต่างๆ สำหรับแนวการจัดโรงเรียนนั้นจะได้พึงเล็งให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสมที่มีมาตรฐานสูงตามส่วนภูมิภาค อนึ่งเพื่อปรับปรุงการสอนของโรงเรียนให้เข้มแข็งขึ้นจะได้เพิ่มเจ้าหน้าที่ศึกษานิเทศก์ในส่วนภูมิภาค เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือในการปฏิบัติงานสอนของครูในโรงเรียนส่วนภูมิภาคให้ได้ผลยิ่งขึ้น โดยคาดว่าจะมีนักเรียนจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.5) ทั้งประเทศปีละ 15,000-19,000 คน ประมาณ 5,000-6,000 คน จะเข้าเรียนต่อชั้นอุดมศึกษา

8. โครงการมัธยมศึกษาสายอาชีพ (อาชีวะศึกษา) โดยเหตุที่ผู้เรียนจบอาชีวศึกษาจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในโอกาสต่อไป และถ้าได้วางแผนดำเนินงานโดยสมบูรณ์ถูกต้องแล้วนักเรียนอาชีวศึกษาที่จบการศึกษาแขนงต่างๆ จะมีส่วนเป็นกำลังแรงงานที่เป็นประโยชน์แก่แผนงานพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง แต่ปรากฏว่าในปี พ.ศ.2507 นี้จำนวนนักเรียนที่สมัครเข้าเรียนมัธยมศึกษาสายอาชีพ มีอัตราส่วนเพียงประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนนักเรียนที่เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษา โดยปรากฏว่าจำนวนนักเรียนอาชีวะศึกษาชั้นต้น (ม.ศ.1-ม.ศ.3) ได้ลดน้อยลงเป็นลำดับ จำนวนนักเรียน 23,257 คน ใน พ.ศ.2501 เหลือ 17,561 คน ใน พ.ศ.2504 และ 10,481 คน ใน พ.ศ.2505 ส่วนจำนวนนักเรียนอาชีวะศึกษาชั้นปลาย (ม.ศ.4-ม.ศ.5) ก็มีที่ทำว่าจะลดลงเช่นเดียวกัน โดยจำนวนนักเรียนลดจาก 29,633 คน ใน พ.ศ.2504 เป็นจำนวนนักเรียน 27,011 คน ใน พ.ศ.2505 สำหรับนักเรียนอาชีวะชั้นเทคนิคยังคงมีปริมาณใกล้เคียงกับปีก่อนๆ คือ มีจำนวนนักเรียน 4,900 คน ใน พ.ศ.2504 และใน พ.ศ.2505 มีนักเรียน 4,761 คน การที่จำนวนนักเรียนอาชีวะศึกษาลดลงเรื่อยๆ เช่นนี้แสดงว่าการอาชีวศึกษาบางประเภทและบางระดับ ยังไม่เป็นที่นิยมของนักเรียนทั่วไป อันสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ประการที่สำคัญคือโรงเรียนอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดครูที่มีคุณวุฒิและขาดความชำนาญในการสอน อาคารเรียน และโรงฝึกงานรวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ในการสอน ก็มีไม่เพียงพอ จึงทำให้นักเรียนที่สำเร็จอาชีวศึกษาทุกระดับได้รับการฝึกอบรมไม่ถึงขนาดที่ตลาดแรงงานระดับต่างๆ ต้องการ สาเหตุอีก

ประการหนึ่งก็คือ การผลิตนักเรียนออกมาไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งนี้เนื่องจากขาดข้อมูลจากผลการสำรวจแรงงานทำให้เกิดปัญหาว่างงานขึ้นในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาที่สำเร็จออกมาเพื่อหางานทำ ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาด้านอาชีวศึกษาจึงเห็นควรให้มีการดำเนินการดังนี้

- (1) พิจารณาปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาขั้นต้นให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และให้บังเกิดผลดีที่สุด
- (2) ให้การสนับสนุนในด้านการเงินแก่โครงการอาชีวศึกษาเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการอาชีวศึกษาแขนงที่ประเทศมีความต้องการมาก และขณะนี้ยังผลิตไม่ได้ปริมาณและคุณภาพสูงพอ เช่น อาชีวเกษตรขั้นสูง ช่างก่อสร้าง ช่างโยธา ช่างกล ช่างสื่อสาร ช่างไฟฟ้า และช่างสำรวจรังวัด
- (3) จัดหาอุปกรณ์ในการสอนและการฝึกอาชีวศึกษาทุกระดับให้เพียงพอแก่ความต้องการและผลิตครูอาชีวศึกษาซึ่งมีความรู้ความชำนาญในการสอนวิชาอาชีวะแขนงต่างๆ ให้เพียงพอ ในระยะที่ยังผลิตครูที่มีคุณวุฒิไม่ได้เพียงพอ ก็ควรจะใช้ครูและผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศให้เข้ามาช่วยเหลือก่อนในระยะต้นๆ
- (4) ควรสนับสนุนให้มีการก่อสร้างโรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวะที่เข้าระดับมาตรฐานเพื่อผลิตครูอาชีวะที่มีคุณวุฒิและมีความชำนาญงานเหมาะสม เพื่อจะไปทำการสอนในโรงเรียนอาชีวะให้มีคุณภาพสูงขึ้น ควรพยายามจัดตั้งขึ้นให้ได้ส่วนภูมิภาคละหนึ่งแห่ง
- (5) ปรับปรุงหลักสูตรการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยถือภาคปฏิบัติมีความสำคัญสูงสุดในหลักสูตรการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานได้โดยกว้างขวาง ควรจะได้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริษัท โรงงาน และรัฐวิสาหกิจต่างๆ โดยใกล้ชิด เพื่อนำข้อคิดเห็นจากวงการต่างๆ มาประกอบการพิจารณาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นเป็นลำดับ
- (6) ในด้านการอาชีวะทางเกษตรกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนที่สำเร็จจากโรงเรียนเกษตรกรรมสามารถออกไปปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานเกษตร หรือประกอบอาชีพกสิกรรมของตัวเองโดยอิสระ จะดำเนินการให้มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนเกษตรกรรมและกระทรวงเกษตร เช่นในเรื่องการกำหนดหลักสูตรและฝึกปฏิบัติงานตามสถานที่ทดลองต่างๆ

9. โครงการปรับปรุงโรงเรียนเกษตรกรรม ได้แก่ โรงเรียนเกษตรกรรมสงเคราะห์ และโรงเรียนเกษตรกรรมทั่วไป เป็นโรงเรียนสอนเฉพาะวิชาทางเกษตร ประเภทแรกสอนในนิคมกรมประชา-สงเคราะห์ ประเภทหลังสอนทั่วไป จะมีการปรับปรุงและขยายการศึกษาชั้นมัธยมอาชีวศึกษาเกษตรกรรมตามภาคต่างๆ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะได้นั้นในการสอนวิชาพืชไร่

และเลี้ยงสัตว์เป็นสำคัญ ส่วนภาคอื่นๆ ก็จะจัดหลักสูตรการสอนตามความเหมาะสมกับภูมิประเทศ โดยใน พ.ศ.2507-2509 จะเปิดโรงเรียนอาชีวะชั้นสูงด้านเกษตรกรรมขั้นมาตรฐานขึ้น 3 แห่งในภาคต่างๆ ในจังหวัดที่เป็นศูนย์คมนาคมเพื่อให้นักเรียนในจังหวัดใกล้เคียงได้ ในขณะที่เดียวกับจะยกฐานะโรงเรียนเกษตรกรรมบางแห่งขึ้นเป็นวิทยาลัยเกษตรกรรม เช่น ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สุรินทร์ พระนครศรีอยุธยา และกาฬสินธุ์ เป็นต้น สำหรับวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ซึ่งได้ดำเนินงานมาเป็นเวลานาน ก็จะมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับโครงการของคณะเกษตรศาสตร์ของมหาวิทยาลัยภาคเหนือ เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาด้านเกษตรกรรมยิ่งขึ้น

10. โครงการวิทยาลัยเทคนิค จะมีการปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ และธนบุรี วิทยาลัยวิชาการก่อสร้าง และวิทยาลัยเทคนิคในส่วนภูมิภาค คือ ที่สงขลา นครราชสีมา และเชียงใหม่ และจะขยายการจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคเพิ่มขึ้นที่อุดรธานีและตากอีก 2 แห่ง

11. การฝึกหัดครู ใน ปี พ.ศ.2507 นี้มีโรงเรียนฝึกหัดครูตามจังหวัดต่างๆ รวม 22 โรงเรียน มีครูทำการสอนประมาณ 1,200 คน และผลิตนักเรียนสำเร็จออกมาปีละประมาณ 6,000 คน (หลักสูตรตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป) เฉพาะที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปทุมวัน บางแสน และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลิตครูชั้นปริญญาตรีที่จะไปสอนตามโรงเรียนต่างๆ ทุกระดับได้ปีละประมาณ 600 คน แต่จำนวนครูดังกล่าว ยังไม่เพียงพอที่จะใช้ในการขยายการศึกษาตามจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้นทุกปี ประกอบทั้งยังจำเป็นต้องหาครูใหม่ที่มีคุณสมบัติแทนครูเก่าที่ลาออกหรือตายไป โครงการขยายและปรับปรุงการฝึกหัดครูเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติเป็นสิ่งแรก โดยจะต้องปรับปรุงคุณภาพในทางวิชาการให้สูงขึ้นทั้งนี้เพื่อให้ครูมีความรู้ในวิชาแขนงต่างๆ โดยกว้างขวาง สามารถสอนนักเรียนให้มีความรู้ในระดับที่ต้องการได้ สำหรับการผลิตครูในส่วนภูมิภาคจะทำการผลิตครูประกาศนียบัตรให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น และจะปรับปรุงคุณภาพของครูที่มีอยู่แล้ว โดยการอบรมครูประจำการและครูในเขตชนบทให้มีวุฒิทางครูสูงขึ้นไปจนถึงขั้นประกาศนียบัตร เพราะปัจจุบันมีครูในระดับต่างๆ อีกประมาณ 60,449 คน ที่ไม่มีวุฒิทางวิชาครู โดยเหตุนี้จึงทำให้มาตรฐานการศึกษาเบื้องต้นของประเทศไทยยังไม่ถึงระดับที่ต้องการ

12. โครงการในระดับอุดมศึกษา ได้มีโครงการปรับปรุงและขยายงานของมหาวิทยาลัยต่างๆ ดังนี้

1. โครงการปรับปรุงมหาวิทยาลัยแพทย
2. โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเริ่มก่อสร้างใน ปี พ.ศ. 2506 และจะเปิดทำการสอนในปีการศึกษา 2507
3. โครงการมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น
4. โครงการสถาบันพัฒนาการบริหารแห่งชาติ
5. โครงการปรับปรุงและขยายคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. โครงการปรับปรุงและขยายคณะเกษตรศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. โครงการปรับปรุงและขยายคณะวิทยาศาสตร์
8. โครงการปรับปรุงวิทยาลัยวิชาการศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและประเทศที่รัฐบาลได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งนี้ นับได้ว่ามีพื้นฐานจากการจัดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้ทำการเน้นย้ำและวางแผนในการดำเนินงานอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางด้านการพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นไปดังที่ตั้งไว้ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐบาลได้คาดหวังกับเด็กเป็นอย่างมากในเรื่องของการศึกษา

ความคาดหวังของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรที่มีต่อเด็ก *

ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร นั้นก็ได้มีคำขวัญวันเด็กประจำปีที่มีการจัดงานวันเด็กเช่นเดียวกับสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และโดยทั่วไปแล้วนโยบายและความคาดหวังที่มีต่อเด็กในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ไม่แตกต่างกันมากนักกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะเป็นความสืบเนื่องจากการปกครองในรูปแบบเดียวกัน

แต่มีข้อสังเกตที่แตกต่างกันคือ คำขวัญวันเด็กของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์แต่ละปีจะชี้ชัดถึงคุณลักษณะของเด็กซึ่งเป็นที่มุ่งหวังของประเทศชาติ โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้เลือกมาแสดงออกในคำขวัญวันเด็กปีละหนึ่งคุณลักษณะอย่างชัดเจน เช่น เด็กที่มีความสะอาด หรือเด็กที่มีระเบียบวินัย เป็นต้น โดยใช้สำนวนทำนองเดียวกันว่า "ขอให้เด็กในสมัยปฏิบัติของข้าพเจ้าจงเป็นเด็กที่...(ต่อด้วยคุณลักษณะที่คาดหวัง)" ซึ่งเป็นถ้อยคำเสมือนคำสั่ง กระชับ ตรงไปตรงมา เด็ดขาด

---

* สำหรับการจัดงานวันเด็กในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจรนั้น ในปี พ.ศ. 2507 รัฐบาลได้งดการจัดงานวันเด็กไปปีหนึ่ง เนื่องจากที่ประชุมคณะกรรมการจัดงานฯ ได้พิจารณาเห็นว่าควรกำหนดวันเด็กแห่งชาติเสียใหม่ให้เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศบ้านเรา ให้เป็นวันเสาร์ถัดจากวันเสาร์แรกของเดือนมกราคมซึ่งเป็นระยะเวลาพันธุฝน สะดวกแก่การจัดงาน เป็นวันหยุดราชการ การจราจรไม่คับคั่ง ไม่เสียเวลาเรียนของเด็ก และผู้ปกครองจะได้มีโอกาสพาเด็กไปศึกษาหาความรู้ได้ ซึ่งการกำหนดวันเด็กแห่งชาตินี้แต่ละประเทศกำหนดเองได้ตามความเหมาะสมของประเทศนั้นๆ คณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบด้วยเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2507 ฉะนั้นงานฉลองวันเด็กแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2507 จะจัดตามกำหนดใหม่ไม่ทันจึงงดจัดไปปีหนึ่งจะได้เริ่มจัดตามกำหนดใหม่ใน ปี 2508 ดังนั้นในปี พ.ศ. 2507 จึงไม่มีการจัดงานฉลองวันเด็กขึ้น. คณะกรรมการส่งเสริมศิลปกรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, *เพื่อเด็กไทย หัวใจของชาติ* (ม.ป.ท., 2522), หน้า 23.

และชัดเจน ตามบุคลิกภาพของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่คำขวัญวันเด็กของจอมพลถนอม กิตติขจร นั้นมีลักษณะแตกต่างกัน คือมิได้ระบุลักษณะเฉพาะในแต่ละปีแต่เป็นทำนองคำสอน หรือข้อเตือนใจ ว่าเด็กควรมีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร โดยคำขวัญแต่ละปีจะยาวกว่าของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะเดียวกันก็ประกอบด้วยคุณลักษณะหลายประการที่แสดงถึงความเป็นผู้ประพฤติ ดีโดยรวม รวมทั้งคุณลักษณะที่กล่าวถึงนั้นก็มีความเป็นนามธรรมมากกว่า ซึ่งสะท้อนบุคลิกภาพของ จอมพลถนอม กิตติขจร เช่นกันที่บุคคลทั่วไปจะรู้จักได้ในความเป็นผู้มีวาจาประนีประนอม และไม่ แข็งกร้าวเด็ดขาด โดยคุณลักษณะเด่นๆ ที่เป็นความคาดหวังของรัฐบาลมีดังนี้

เด็กที่มีคุณธรรมและศีลธรรม

เรื่องของการมีศีลธรรม หรือคุณธรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทุกสังคมนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ได้ให้ความสนใจ และคาดหวังให้เด็กมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาพิจารณาจากคำ ขวัญวันเด็ก สาส์นวันเด็ก และหนังสือวันเด็กในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรแล้ว จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ กล่าวคือเป็นสิ่งที่รัฐบาลได้กล่าวถึง อยู่บ่อยครั้ง ดังเช่นใน

คำขวัญวันเด็ก ปี 2508 "เด็กจะต้องรักเรียนและเพียรทำดี"

คำขวัญวันเด็ก ปี 2509 "เด็กที่ดีต้องมีสัมมาคารวะ มานะบากบั่น และสมานสามัคคี"

คำขวัญวันเด็ก ปี 2510 "อนาคตของชาติจะสุกใสหากเด็กไทยแข็งแรง เรียนดี และมีความ ประพฤติเรียบร้อย"

คำขวัญวันเด็ก ปี 2513 "เด็กประพฤติดี และศึกษาดีทำให้อนาคตแจ่มใส"

คำขวัญวันเด็ก ปี 2514 "ยามเด็กจงหมั่นเรียน เพียรกระทำดี เติบใหญ่จะได้มีความสุข ความเจริญ"

และคำขวัญวันเด็ก ปี 2516 "เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ"³³ ซึ่งเป็นลักษณะที่ แตกต่างไปจากรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

นอกจากนี้จอมพลถนอม กิตติขจรยังได้กล่าวถึงเรื่องของศีลธรรมไว้ในสาส์นวันเด็กไว้ว่า

³³จากคำขวัญวันเด็กปี พ.ศ.2508, พ.ศ.2509, พ.ศ.2510, พ.ศ.2513, พ.ศ.2514 และ พ.ศ.2516 สำหรับ คำขวัญวันเด็ก ปี 2511 คือ "ความเจริญและความมั่นคงของไทยในอนาคตขึ้นอยู่กับเด็กที่มีวินัย และเฉลียวฉลาด และรักชาติยิ่ง" คำขวัญวันเด็ก ปี 2512 คือ "รู้เรียน รู้เล่น รู้สามัคคี เป็นความดีที่เด็กพึงจำ" และคำขวัญวัน เด็ก ปี 2515 คือ "เยาวชนฝึกตนดี มีความสามารถ" ใน คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคม สงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, *เพื่อเด็กไทย หัวใจของชาติ*, ภาคผนวก หน้า 25.

"ข้าพเจ้าขอให้เยาวชนทั้งหลายระลึกว่า เยาวชนไทยควรเป็นผู้รักความดีให้สมกับที่มี ความสำคัญ...ขอชักชวนให้นักเรียนและเยาวชนตั้งใจว่าเราจะเป็นเด็กดี ที่ว่าดีนั้น คือ พุดดี ทำดี คิดดี และมีน้ำใจดี ความดีเริ่มทำได้ตั้งแต่ยังเยาว์ เพื่อก่อให้เป็นนิสัยอย่าง แท้จริงเมื่อเติบโตขึ้น ควรรู้จักเลือกประพฤติกการที่ดีเพื่อเกิดผลดีแก่ตน การทำดีด้วยกาย เช่น สุภาพอ่อนน้อม ชยันหมั่นช่วยบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่มีอุปการคุณ ทำการ งานต่างๆ ตามกำลัง ดีด้วยวาจา เช่น คำพูดไพเราะ พูดคำจริง รักษาถ้อยคำสัญญา และมุ่งทำแต่สิ่งดีจัดเป็นการทำดีด้วยใจ และฝึกให้มีความโอบอ้อมอารีแก่มิตร ขอให้เป็นผู้รักดี ฝึกฝนตนแต่เด็กเพื่อจะสามารถพึ่งตนเองได้ในภายภาคหน้า สมดังคำสอนของ สมเด็จพระพุทธเจ้า ขอให้เป็นผู้รักดีและตั้งใจทำดี เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นเด็กดีของผู้ปก ครอง เป็นนักเรียนดีของโรงเรียนและครูอาจารย์ เป็นมิตรดีของเพื่อน จงเริ่มทำความดีตั้ง แต่วัยเด็กเพื่อจะทำดีตลอดไป"³⁴

โดยจอมพลถนอม กิตติขจร ได้พยายามย้ำและชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทางด้านศีลธรรมนั้นมีความสำคัญมากกว่าการพัฒนาทางด้านร่างกายหรือความรู้ เพราะหากมีแต่ความพร้อมทางร่างกายและความรู้นั้นคงไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงมีความต้องการและมีความคาดหวังให้เด็กมีคุณธรรมร่วมด้วย ดังได้กล่าวไว้ว่า

"การฝึกตนให้เป็นผู้มีคุณธรรมอันดีทางด้านจิตใจ คุณธรรมทางด้านจิตใจนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุด เพราะจะเป็นเครื่องชี้ว่าเยาวชนจะเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเกิดเมืองนอนหรือไม่ การมีร่างกายที่แข็งแรงก็ดี การมีความรู้ก็ดี จะไม่เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองเลย ถ้าใช้ร่างกายและความรู้นั้นไปในทางที่เป็นโทษแก่ผู้อื่น คุณธรรมทางด้านจิตใจจึงเปรียบประดุจหางเสือเรือที่คอยบังคับให้เรือแล่นตรงไปสู่ที่หมายปลายทางอันได้แก่การใช้ร่างกายและความรู้ของเยาวชนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและแก่ผู้อื่น คุณธรรมทางจิตใจที่ควรฝึกฝนอบรมให้มีประจำเป็นนิสัย ได้แก่ มีความอดทนต่ออุปสรรค รู้จักแพ้ รู้จักชนะ และรู้จักให้อภัย มีความสุภาพต่อมิตรและรู้จักการระต่อผู้ใหญ่ มีความซื่อสัตย์และกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เหล่านี้เป็นคุณธรรมด้านจิตใจซึ่งควรฝึกหัดทำเสมอๆ

³⁴จอมพลถนอม กิตติขจร, "สาส์นวันเด็ก ปี 2508," ใน ประมวลคำปราศรัย สาส์นและคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2507-11 ธันวาคม 2508), หน้า 253-254.

จนกลายเป็นคุณสมบัติที่ดีประจำตัว จะทำให้รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันเป็นคุณลักษณะที่ชาติบ้านเมืองพึงปรารถนาอย่างยิ่ง³⁵

รัฐบาลได้เห็นว่าการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา และบิดามารดา เพื่อจะได้อะไรสักอย่างแต่สิ่งที่ดี เพราะความเจริญก้าวหน้าที่มีอย่างมากรวดเร็วที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น ในด้านการคมนาคม ถนนหนทาง การไฟฟ้า และการศึกษา เป็นต้น แม้จะเป็นผลดีแต่ก็ยังมีผลเสียอยู่เหมือนกัน การสื่อสารติดต่อที่ทำได้อย่างสะดวกสบายทำให้มีตัวอย่างการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ดีจากต่างประเทศแผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยได้โดยง่าย ดังนั้นเมื่อมีการถ่ายทอดแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติทั้งดีและไม่ดีจากถิ่นหนึ่งไปสู่อีกถิ่นหนึ่ง ก็จะพลอยที่จะทำให้เด็กรับเอาสิ่งที่ไม่ดีและมีความประพฤติไม่ดีตามไปด้วย แต่หากใช้หลักคำสั่งสอนของศาสนาเป็นแนวทางก็ย่อมจะทำให้เด็กตัดสินใจได้ถูกต้องตามไปด้วย³⁶

ทั้งนี้จอมพลถนอม กิตติขจร ยังมีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กที่มีความชอบเล่น และเห็นว่าการเล่นนั้นเป็นสิ่งที่เด็กสามารถพึงกระทำได้ทราบเท่าที่การเล่นนั้นไม่ผิดศีลธรรม ทำความเดือดร้อนรำคาญให้แก่ผู้อื่น และไม่ทำให้เสียการเรียน ดังที่ได้กล่าวว่า

"โดยธรรมชาติแล้วเด็กๆ ก็ต้องมีการเล่น ซึ่งเป็นเรื่องที่เด็กทุกคนชอบอยู่ด้วย ในการเล่นนี้ ถ้าเป็นการเล่นที่ไม่ดี อาทิเช่น เป็นการเล่นที่ผิดศีลธรรม ทำความเดือดร้อนรำคาญให้แก่ผู้อื่น หรือการเล่นที่ทำให้เสียการเรียน ก็จะเป็นผลร้ายแก่ตนเองจึงขอให้ละเว้นเสีย แต่ถ้าเป็นการเล่นที่ดีแล้วก็สมควรให้มีการเล่นเช่นนั้นได้"³⁷

หนังสือวันเด็กในสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร ยังได้มีการนำบทความธรรมะมาใส่ไว้ในหนังสืออีกด้วย ได้แก่เรื่อง "โพชฌงค์ของยุวชน" ของพุทธทาสภิกขุ และเรื่อง "คติจากลุงเซย" ของภิกขุปัญญานันทมุนี ในหนังสือวันเด็ก ปี พ.ศ.2508³⁸ เรื่อง "อัยยาศัยเพริศพริ้ง" ของแปลก สนธิรักษ์

³⁵จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัย เนื่องในวันเด็ก ปี 2510," ใน *ประมวลคำปราศรัย สาสน์และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร* (11 ธันวาคม 2509-11 ธันวาคม 2510), หน้า 27-28.

³⁶จอมพลถนอม กิตติขจร, "สาสน์เนื่องในวันเด็กแห่งชาติปี 2513," ใน *ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และคำขวัญ* (ม.ป.ท., 2513), หน้า 527-529.

³⁷จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ 2512," ใน *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 72.

³⁸คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "บทความธรรมะ เรื่องโพชฌงค์ของยุวชน และเรื่องคติจากลุงเซย," ใน *หนังสือวันเด็ก ปี 2508* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508), หน้า 1-17.

ในหนังสือวันเด็กปี พ.ศ.2509³⁹ เรื่อง "ดีเป็นแก้ว" ของแปลก สนธิรักษ์ ในหนังสือวันเด็กปี พ.ศ.2510⁴⁰ และเรื่อง "กตัญญูตา ความเป็นผู้กตัญญู" ของสมเด็จพระสังฆราช (อุฎฺฐายี) ในหนังสือวันเด็ก ปี พ.ศ.2511⁴¹

นอกจากนี้ยังได้นำเอาพระคติพจน์สมเด็จพระสังฆราชมาใส่ไว้ในหนังสือวันเด็กด้วยเช่นกัน โดยได้นำมาลงไว้ในหนังสือวันเด็กปี พ.ศ.2510 เรื่อง "อุดมคติของเด็กไทย" ของสมเด็จพระสังฆราช พระอริยวงศาตญาณ⁴² ปี พ.ศ.2512 เรื่อง "พระคติพจน์" ของสมเด็จพระสังฆราชพระอริยวงศาตญาณ⁴³ ปี พ.ศ.2513 เรื่อง "ธรรมคติสำหรับเด็ก" ของสมเด็จพระสังฆราชพระอริยวงศาตญาณ⁴⁴ ปี พ.ศ.2514 เรื่อง "คติธรรมสำหรับเด็ก" ของสมเด็จพระสังฆราชพระอริยวงศาตญาณ⁴⁵ และปี พ.ศ.2516 "พระคติธรรม" ของสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก⁴⁶

จากสิ่งที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของศีลธรรมอย่างมาก ทั้งยังเป็นสิ่งที่รัฐบาลคาดหวังให้เด็กได้เห็นความสำคัญของศีลธรรม ให้เด็กยึดถือและประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนของศาสนา ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็ก และครอบครัวแล้ว ยังถือเป็นประโยชน์ที่ประเทศชาติจะได้รับอีกด้วย รัฐบาลจึงหวังเป็นอย่างมากที่จะให้เด็กมีหลักศีลธรรมเป็นที่ตั้ง

³⁹คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "บทความธรรม เรื่องอภัยาศัยเพริศพริ้ง," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2509 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 8-16.

⁴⁰คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "บทความธรรม เรื่องดีเป็นแก้ว," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2510 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510), หน้า 3-13.

⁴¹กองบัญชาการตำรวจนครบาล, "บทความธรรม เรื่องกตัญญูตา ความเป็นผู้กตัญญู," ใน เอกสารเผยแพร่เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ.2511 (ม.ป.ท., 2511), หน้า 7-12.

⁴²คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "อุดมคติของเด็กไทย," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2510.

⁴³คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "พระคติพจน์," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2512 (กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์, 2512).

⁴⁴คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "ธรรมคติสำหรับเด็ก," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2513 (กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์, 2513).

⁴⁵คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "คติธรรมสำหรับเด็ก," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2514 (กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์, 2514).

⁴⁶คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "พระคติธรรม," ใน หนังสือวันเด็ก ปี 2516 (กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์, 2516).

เด็กที่มีความรู้ความสามารถในการเรียน

นอกจากความคาดหวังทางด้านศีลธรรมแล้ว รัฐบาลยังมีความคาดหวังเกี่ยวกับเด็กในเรื่องของการเรียนอีกประการหนึ่ง โดยต้องการให้เด็กนั้นได้ให้ความสำคัญและสนใจในการศึกษา ดังที่ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้กล่าวว่า

"การพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงของทุกๆ ฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐบาลและประชาชน ไม่ว่าจะผู้ใหญ่หรือเด็กย่อมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองด้วยกันทั้งสิ้น... ความรับผิดชอบของเด็กก็คือการเตรียมตัวเพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า โดยการพยายามศึกษาหาวิชาความรู้เสียในปัจจุบันให้มากที่สุด และพยายามกระทำตนเป็นคนดีเสียแต่บัดนี้ เพื่อที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีความสามารถในการสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติในอนาคตต่อไป"⁴⁷

จอมพลถนอม กิตติขจร ยังย้ำถึงความคาดหวังในทางการศึกษาของเด็กอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคำขวัญวันเด็กของรัฐบาลนั้นจะกล่าวถึงเรื่องของการศึกษาอยู่เสมอเกือบจะตลอดระยะเวลาที่จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะคำขวัญวันเด็กปี 2508 ปี 2510 ปี 2511 ปี 2512 ปี 2513 ปี 2514 ปี 2515 และปี 2516 (ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหน้า 80) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้รัฐบาลได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในการเป็นรากฐานสำหรับอนาคต ดังนั้นจึงควรตั้งใจศึกษาหาความรู้เสียตั้งแต่ยังเด็ก ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

"เยาวชนจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ให้มากยิ่งขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป ในระยะที่เยาวชนยังมีอายุน้อยอยู่นี้ บิดามารดา และผู้ปกครองเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงชีพและปล่อยให้เยาวชนทั้งหลายได้มีเวลาศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ จึงเป็นโอกาสอันดีที่เยาวชนจะรีบตักตวงหาความรู้ใส่ตัวเสียให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วแต่ละคนจะ

⁴⁷ จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เนื่องในพิธีเปิดการประชุมเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ประจำปี 2507 เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2507," ในประมวลคำปราศรัย สารสั้น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในรอบปีแรกแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน (11 ธันวาคม 2506-11 ธันวาคม 2507), หน้า 45-46.

ต้องมีภาระรับผิดชอบหาเลี้ยงครอบครัว เวลาที่จะใช้สำหรับศึกษาหาความรู้ก็จะหาได้ยาก
เยาวชนจึงไม่ควรละโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเมื่อยังอยู่ในเยาว์วัยนี้เสีย"⁴⁸

รัฐบาลได้ถือว่าเด็กทุกคนมีภาระหน้าที่ในการรักษาและพัฒนาชาติในกาลข้างหน้า ดังนั้นจึง
มีความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องเตรียมตัวเพื่อรับใช้ประเทศชาติ โดยเรื่องที่จะต้องเตรียมตนนั้นมีอยู่
ด้วยกันหลายอย่าง ได้แก่ การหมั่นศึกษาหาความรู้ การเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยา เชื่อฟังคำสั่งสอน
ของบิดามารดาครูบาอาจารย์และผู้ใหญ่⁴⁹

ในเรื่องของการศึกษานั้น รัฐบาลได้เห็นความเฉลียวฉลาดนี้เป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นประโยชน์
ต่อประเทศชาติและต่อเด็กเอง และความเฉลียวฉลาดนั้นก็เกิดขึ้นจากการศึกษา ดังที่กล่าวว่า

"เด็กและเยาวชนไทยจะต้องเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด เพราะความเฉลียวฉลาดให้ประโยชน์
แก่ตนและประเทศชาติมาก ความเฉลียวฉลาดจะเกิดขึ้นได้ด้วยการศึกษาแสวงหาความ
รู้โดยไม่มีการหยุดยั้ง ฉะนั้นจึงขอให้ทุกคนจงตั้งใจเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียรและ
เอาใจใส่ในคำสั่งสอนของครูอาจารย์และบิดามารดา ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นคนเฉลียวฉลาด
ต่อไปในภายภาคหน้า"⁵⁰

นอกจากจอมพลถนอม กิตติขจรจะแสดงให้เห็นว่าการศึกษานั้นได้มีความสำคัญทั้งต่อเด็ก
และต่อครอบครัว รวมถึงประเทศชาติแล้ว ยังย้ำว่าการศึกษาหาความรู้นั้นก็ถือเป็นหน้าที่สำคัญ
อย่างยิ่งของเด็กอีกด้วย โดยได้กล่าวว่า

"คนเราเมื่อเกิดมาแล้วก็จะค่อยๆ เติบโตใหญ่มากขึ้นตามวัยและอายุคน จากเด็กเล็กๆ
เป็นทารกเดินไม่ได้ กลายเป็นเด็กใหญ่รู้จักพูด รู้จักเดิน รู้จักเล่น จนในที่สุดก็เป็นนัก
เรียน นักศึกษา ต่อจากนั้นก็เป็นผู้ใหญ่เป็นสาว เป็นผู้ใหญ่มากมาหากินเพื่อเลี้ยงตัวและ
ครอบครัวต่อไป ในระยะที่ยังเป็นเด็กอยู่นี้ สิ่งที่น่าจะเป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุดของทุก
คนคือการเล่าเรียน ทั้งนี้เพราะการเรียนจะทำให้มีความรู้ มีความคิดอ่าน และมีวิชาติด
ตัวสำหรับไปทำมาหากินเมื่อเป็นผู้ใหญ่สืบไป โดยทั่วไปแล้วถ้าคนใดมีวิชาความรู้สูง มี
ความสามารถดีก็จะหาอาชีพที่มีเกียรติและมีรายได้สูงกว่าผู้อื่น ตรงกันข้ามถ้าผู้ใดไม่

⁴⁸จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยเนื่องในวันเด็ก ปี 2510," ใน ประมวลคำปราศรัย สาสนและคำ
ขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2509-11 ธันวาคม 2510), หน้า 27-28.

⁴⁹จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยเนื่องในวันเด็ก ปี 2511," ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 36-37.

⁵⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

ตั้งใจหาวิชาความรู้ใส่ตัวไว้ในยามเด็ก มีความรู้และความประพฤติไม่ค่อยดีแล้ว ก็จะได้แต่งงานที่มีรายได้ต่างๆ จนแม้ในที่สุดบางคนอาจหางานทำไม่ได้ก็มี ด้วยข้อเท็จจริงอันเป็นหลักทั่วไปเช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า อนาคตของทุกคนย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาอบรมของตนเป็นสำคัญ ดังนั้นในยามเป็นเด็กอยู่ มีหน้าที่ทำการศึกษา ข้าพเจ้าจึงขอให้ทุกคนจงตั้งหน้าตั้งตาเอาใจใส่ในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด⁵¹

การดำเนินงานที่เกี่ยวกับเด็กของรัฐบาล

การสนับสนุนการศึกษาวิจัยพฤติกรรมเด็ก

ในเรื่องของการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเด็กนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้มีความสนใจกับการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กเช่นเดียวกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง สาเหตุแห่งความผิดปกติบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน จัดทำโดยคณะกรรมการวิจัยสาเหตุแห่งความผิดปกติบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน ในคณะกรรมการวิจัยสาเหตุที่ทำให้คดีอาญาเพิ่มขึ้น ซึ่งต้องการที่จะทราบว่าทำไมคดีเด็กบางลักษณะจึงมีจำนวนมาก มีสาเหตุบกพร่องอะไรที่ทำให้คดีดังกล่าวมีจำนวนมาก เพื่อที่จะหาทางป้องกันและแก้ไขสาเหตุเหล่านั้น⁵²

โดยได้พิจารณาว่าจำนวนเด็กและเยาวชนที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางรับตัวไว้ระหว่างสอบสวนในปี พ.ศ.2506 และปี พ.ศ. 2507 นั้น ได้มีเพิ่มมากขึ้นกว่าปีก่อนๆ เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2501 มี 1,548 คน พ.ศ.2502 มี 1,135 คน ปี พ.ศ.2503 มี 1,143 คน ปี พ.ศ.2504 มี 1,080 คน ปี พ.ศ.2505 มี 1,118 คน ปี พ.ศ.2506 มี 1,730 คน และในปี พ.ศ.2507 มีถึง 2,220 คน⁵³ และมีเป็นจำนวนมากที่ถูกจับในข้อหากระทำผิดตามกฎหมายอาญา โดยสามารถจำแนกลักษณะของความผิดได้ดังนี้ คือ

⁵¹จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ ปี 2512," ใน ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และคำขวัญ, หน้า 71-72.

⁵²คณะกรรมการวิจัยสาเหตุแห่งความผิดปกติบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน คณะกรรมการวิจัยสาเหตุที่ทำให้คดีอาญาเพิ่มขึ้น สภาวิจัยแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง สาเหตุแห่งความผิดปกติบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน (ม.ป.ท., 2509), หน้า 4.

⁵³ประกาศน์ อวยชัย, บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517) หน้า ๑7.

ตารางที่ 4 แสดงความผิดของเด็กและเยาวชน ของสถานพินิจคุ้มครองเด็กกลาง พ.ศ.2506-2507

ลักษณะความผิด	จำนวนที่ถูกจับ (คน)	
	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2507
1. ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย		
1.1 ฆ่าคนตายโดยเจตนา	36	28
1.2 ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา	1	9
1.3 ฆ่าคนตายโดยประมาท	10	11
1.4 ทำร้ายร่างกาย	217	263
2. ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์		
2.1 ลักทรัพย์	738	948
2.2 ชิงทรัพย์	59	88
2.3 ชิงทรัพย์	14	29
2.4 ปล้นทรัพย์	23	50
3. ความผิดเกี่ยวกับเพศ		
3.1 กระทำอนาจาร ช่มชู้กระทำชำเรา	52	65
3.2 กฎหมายว่าด้วยการค้าประเวณี	21	21
4. ความผิดอื่นๆ		
4.1 กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน	71	72
รวมทั้งสิ้น	1,241	1,584

ที่มา: "สถิติของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง," อ่างใน คณะอนุกรรมการวิจัยสาเหตุแห่งความผิดบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน คณะกรรมการวิจัยสาเหตุที่ทำให้คดีอาญาเพิ่มขึ้น สภาวิจัยแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง สาเหตุแห่งความผิดบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน, หน้า 16-17.

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่เพิ่มมากขึ้นนั้น มีสาเหตุเนื่องมาจาก⁵⁴

1. การเพิ่มของจำนวนประชากร และการอพยพจากชนบทเข้ามาหางานยังเมืองหลวง เข้ามาอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม อาศัยอยู่อย่างแออัดยัดเยียด

⁵⁴สรุปความจาก คณะอนุกรรมการวิจัยสาเหตุแห่งความผิดบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน คณะกรรมการวิจัยสาเหตุที่ทำให้คดีอาญาเพิ่มขึ้น สภาวิจัยแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง สาเหตุแห่งความผิดบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน, หน้า 11-111.

2. การที่ควบคุมสื่อมวลชนในด้านเผยแพร่สิ่งยั่วยุทางกามารมณ์ และอาชญากรรม ยังมีไม่เพียงพอ ปล่อยวัฒนธรรมต่างประเทศที่เป็นภัยและขัดกับวัฒนธรรมไทยได้เข้ามา ก่อให้เกิดผลร้ายแก่เด็กและเยาวชน

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านวัตถุของเมืองหลวงเป็นไปอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสั้น คนหันไปสนใจทางด้านวัตถุเห็นแก่เงินเป็นสำคัญ อันเป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้ายเห็นแก่ตัว คุณค่าที่สังคมเคยยึดถือได้รับการละเลย ครอบครัวที่ไม่สงบสุขมีมากขึ้น โลกของเด็กและโลกของผู้ใหญ่ห่างกันมากขึ้น ทำให้พ่อแม่ลูกไม่ได้ใกล้ชิดกันดังแต่ก่อน ครอบครัวแตกแยก มารดาไม่สามารถดูแลลูกได้อย่างเพียงพอ

4. ในด้านเศรษฐกิจแม้จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเรื่องการลงทุน เรื่องทางและน้ำมองเผินๆ แล้วรายได้ของประชาชนควรดีขึ้น แต่ประชาชนที่มีรายได้ดีขึ้นและมีที่อยู่อาศัยของตนเองมีเป็นส่วนน้อยเท่านั้น ค่าครองชีพยังคงสูงประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยากจน ที่ล่อแหลมต่อการกระทำผิดคือผู้ที่มีรายได้น้อยหรือไม่สม่ำเสมอตลอดปี เด็กจากครอบครัวเช่นนี้มักออกหารายได้ไม่เลือกว่าสุจริตหรือไม่

5. หลักใหญ่ในทางศาสนาในข้อ "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ได้มีผู้ยึดถือน้อยลง เพราะทางได้จากการกระทำชั่วมีมาก อันเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก ทำให้เด็กขาดศรัทธาต่อคุณงามความดี มีการตัดสินใจทางศีลธรรมบกพร่อง ซึ่งเป็นจุดที่น่าสนใจวิจัยเกี่ยวกับความคิดของเด็กในแง่ศาสนา

6. การที่เด็กและเยาวชนที่มีชั่วโมงเรียนเป็นผู้ว่างงาน ทำให้ล่อแหลมต่อการกระทำผิด โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่จบ ป.4 แล้วมิได้เรียนต่อหรือมีงานทำ

7. สถานที่ให้บริการแก่เด็กในการใช้เวลาว่างยังมีไม่เพียงพอทั่วถึงต่อความต้องการ ทำให้เด็กและเยาวชนไปมั่วสุมกันในที่ที่ไม่สมควร

8. เด็กหนีโรงเรียน

โดยคณะผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการป้องกันแก้ไข ดังนี้คือ⁵⁵

1. ควรนำเอาเรื่องงานมาช่วยบรรเทาปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยควรมีกองเยาวชนขึ้น เพื่อค้นหาว่าเด็กและเยาวชนที่มีชั่วโมงเรียนและว่างงานอยู่นั้นเหมาะที่จะทำอะไร และจัดหางานให้

2. ควรจัดตั้งและปรับปรุงศูนย์เยาวชนให้ดำเนินงานได้แพร่หลายยิ่งขึ้น ควรจัดให้มีสวนสนุกขนาดใหญ่สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีทั้งการเล่นและแสดง เพื่อเป็นที่ดึงดูดเด็กให้ไปพักผ่อน

⁵⁵ คณะอนุกรรมการวิจัยสาเหตุแห่งความผิดบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน คณะกรรมการวิจัยสาเหตุที่ทำให้คดีอาญาเพิ่มขึ้น สภาวิจัยแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง สาเหตุแห่งความผิดบางลักษณะในคดีเด็กและเยาวชน, หน้า 113-114.

ยามว่า หรือเล่น โดยร่วมมือกับนักสังคมสงเคราะห์ออกไปทำงานกับเด็กและเยาวชนตามแหล่งมั่วสุ่มให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเอาตัวมาช่วยเหลือและให้ไปเล่นในสถานที่ที่จัดไว้ให้เล่น

3. ควรเพิ่มการลาดตระเวนและตักเตือนของตำรวจ ตามแหล่งมั่วสุ่มของเด็กและเยาวชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสอดส่องจัดการตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมเด็กและนักเรียนโดยสม่าเสมอ

4. ควรเร่งรัดให้ร่างพระราชบัญญัติภาพยนตร์ที่กำลังปรับปรุงใหม่ได้ประกาศใช้โดยเร็ว และควรวางขอบเขตที่ทางราชการเห็นสมควรในหลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาภาพยนตร์และโทรทัศน์ เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมทางกามารมณ์ ให้มีเกณฑ์เพิ่มเติมว่า "ภาพสตรีต้องไม่แสดงการเปลือยมากกว่าชุดอาบน้ำปกติ" หรือ "ส่วนลับของร่างกายสตรีต้องเป็นเป้ารองจากเรื่อง และต้องไม่แสดงเหมือนของจริงจนเห็นถนัด" กับไม่ควรส่งเสริมความนิยมภาพยนตร์ประเภท "นักเลงปืน" และควรควบคุมสื่ออย่างอื่นให้สอดคล้องกันด้วย

5. ควรปรับปรุงกฎหมายควบคุมโสเภณีเสียใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่จะให้มีโสเภณีและควบคุมกามโรคอย่างได้ผล ควรเร่งพระราชบัญญัติควบคุมโรงแรม ไนท์คลับ และสถานบริการ ที่ปรับปรุงใหม่ให้ประกาศใช้โดยเร็ว

6. ควรให้แก้ไขปัญหาเด็กหนีโรงเรียนให้ได้เสียต้นมือ โดยควรจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ที่ชำนาญไปช่วยทางโรงเรียนแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กเหล่านี้ร่วมกับผู้ปกครองมากขึ้น และมุ่งแก้ไขความประพฤติของเด็กด้วย ควรจัดทุนเล่าเรียน หรือลดเก็บค่าเล่าเรียนแก่เด็กที่เรียนดี แต่ขาดทุนทรัพย์ ตั้งแต่ชั้นต่ำไปหาสูงให้มากขึ้น ควรจัดให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนทางไปรษณีย์ในบางแขนงวิชา

7. ควรกำจัดการผลิตและจำหน่ายอาวุธปืนเถื่อนให้ได้ผลยิ่งขึ้น รวมทั้งควรพิจารณาหาทางควบคุมการจำหน่ายส่วนผสมวัตถุระเบิดด้วย

8. ควรสนับสนุนโครงการขยายงานศาลคดีเด็กและเยาวชนออกไปในส่วนภูมิภาคให้มากยิ่งขึ้น และควรส่งเสริมให้เอกชนจัดโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมสำหรับเด็กกระทำผิดขึ้นบ้าง

9. ควรจัดให้มีกองวิจัยและอบรมขึ้นในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง เพื่อให้มีการศึกษาวิจัยปัญหาเด็กกระทำผิดในแง่ต่างๆ ทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ

10. ควรสนับสนุนงานอาสาสมัคร อาทิเช่น จัดหาผู้อาสาสมัครเป็นที่เลี้ยงเด็ก เพื่อช่วยงานของพนักงานคุมประพฤติ หรือช่วยเด็กที่ขาดบิดา หรือมารดาให้ปรับตัวในสังคมได้ดีขึ้น ควรสนับสนุนงานของสถานแนะนำปัญหาชีวิตครอบครัว ให้ช่วยเด็กในครอบครัวที่แตกแยกให้มีผู้สงเคราะห์เลี้ยงดู และให้คำแนะนำแก่สมาชิกครอบครัวที่มีปัญหาในด้านการสมรส การครองเรือน ตลอดจนเพศศึกษา ให้เป็นผลดีกว้างขวางยิ่งขึ้น ควรสนับสนุนให้การบริการเพิ่มเติมให้ดีขึ้นเกี่ยวกับ การสงเคราะห์ทางการเงินแก่ครอบครัว การอาคารสงเคราะห์ และการจัดแหล่งเสื่อมโทรม

จากแนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลก็ได้นำมาพิจารณาและดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหที่เกี่ยวกับเด็กต่อมา

สำหรับเรื่องของเด็กเร่ร่อน นั้นก็ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญอันจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็ก และอาจกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมต่อไป และก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่รัฐบาลได้ให้ความสนใจ โดยเห็นว่าปัญหาเรื่องเด็กเร่ร่อนนั้นมีมาเป็นเวลานานแล้วแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงได้ทำการวิจัยเพื่อหาทางแก้ไขเกี่ยวกับปัญหานี้ที่ต้นเหตุ โดยได้ทำการสำรวจจำนวนและข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่เร่ร่อนอยู่ในเขตพระนคร ธนบุรี ซึ่งมีจำนวนอยู่ 60 คน แบ่งตามระดับอายุได้ดังนี้ ต่ำกว่า 7 ปี มี 1 คน อายุระหว่าง 7-10 ปี มี 16 คน อายุระหว่าง 10-15 ปี มี 39 คน อายุเกิน 15 ปี มี 2 คน และไม่ได้ข้อเท็จจริง 2 คน โดยภูมิลำเนาที่อยู่เดิมมีทั้งในเขตพระนคร ธนบุรี และต่างจังหวัด เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มาจากครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกัน และครอบครัวที่มีฐานะปานกลางหรือยากจน และเด็กเหล่านี้จะใช้ชีวิตอยู่ด้วยการขอทาน รับจ้างชั่วคราวรับจ้างล้างรถรถแท็กซี่ ทำความสะอาดโรงหนัง และขายพวงมาลัย⁵⁶

รัฐบาลยังแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจ และการให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาทางด้านจิตใจ หรือสุขภาพจิตของเด็กอีกด้วย โดยในปี พ.ศ.2509 ก็ได้มีงานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับเรื่องของสุขภาพจิตของเด็กถึง 2 ฉบับด้วยกันคือ เอกสารแนะแนวการศึกษาและอาชีพฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 เรื่องการศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของเด็ก และเรื่องการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก (ตามลำดับ) งานศึกษาทั้งสองนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวางรากฐานของสุขภาพจิต เพื่อที่เด็กจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพจิตดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ กล่าวคือ เด็กจะไม่เกรง ไม่หนีโรงเรียน ตั้งใจเรียนหนังสือ และจะได้ไม่กลายเป็นปัญหาต่อไป ซึ่งทั้งนี้อยู่ที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และโรงเรียน รวมทั้งผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องต้องเรียนรู้ที่จะมีความเข้าใจในเด็กในทุกๆ ด้านทั้งเรื่องของสติปัญญา ความสนใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก และทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง สิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งรากฐานทางสุขภาพจิตของเด็กที่ดี⁵⁷

⁵⁶ศึกษาเพิ่มเติมได้ใน กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย, รายงานการสำรวจวิจัย สภาพของเด็กเร่ร่อนและสาเหตุที่ทำให้เร่ร่อน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของโรงเรียนประชาสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย, 2509).

⁵⁷ศึกษาเพิ่มเติมได้ใน กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารแนะแนวการศึกษาและอาชีพ เรื่องการศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของเด็ก ฉบับที่ 3 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), และใน กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารแนะแนวการศึกษาและอาชีพ เรื่องการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ฉบับที่ 4 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509).

นอกจากที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับเด็กแล้วนั้น ก็ยังได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานทางด้านศีลธรรมกับเด็กด้วย

การดำเนินงานทางด้านศีลธรรม

ในการดำเนินงานทางด้านศีลธรรมนี้ในชั้นแรกรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ร่วมมือกับ นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในการแจกรางวัลให้แก่ผู้ประพฤติดี เพื่อเป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ทำดี โดยทั้งนี้ได้พยายามแสดงให้เห็นว่าการที่ศีลธรรมและคุณธรรมของบุคคลตกต่ำไปกว่าแต่ก่อนเป็นอันมากนั้นมิใช่ แต่เป็นเพราะปัจจุบันนี้มีคนประพฤติผิดศีลธรรมบ่อยขึ้นเท่านั้น และไม่ได้หมายความว่าในบ้านเมืองจะมีคนชั่วมากกว่าคนดี ความจริงยังมีคนประพฤติดีประพฤติชอบอีกมากมาย และคนที่ทำดียังมีจำนวนสูงกว่าคนทำชั่ว เพราะถ้ามีคนทำชั่วมากกว่าคนทำดีเมื่อใดแล้ว ประเทศไทยจะเป็นประเทศอยู่ต่อไปไม่ได้ การแจกรางวัลแก่ผู้ประพฤติดีนี้เปรียบเสมือนเป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ทำดีว่ามีโชคนั้นไม่ได้รับความเหลียวแลจากผู้ใด และถึงแม้ว่าผู้ที่ประพฤติดีอยู่แล้วแต่มิได้โอกาสได้รับการคัดเลือกให้มารับรางวัลในครั้งนี้ก็ไม่ควรเสียใจเพราะการประพฤติดีนั้นถือเป็นเรื่องที่อยู่ในตัวเองอยู่แล้ว⁵⁸

จอมพลถนอม กิตติขจร ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา โดยได้กล่าวไว้ในงานพิธีการเปิดตึกสถานฝึกอบรมสมาธิและอบรมศีลธรรมเยาวชนของวัดวชิรธรรมสาริต ว่า

"การที่ได้จัดสร้างตึกสถานฝึกสมาธิและอบรมศีลธรรมเยาวชนขึ้นในวัดวชิรธรรมสาริต และจัดให้มีการฝึกสมาธิและอบรมศีลธรรมเยาวชนขึ้นเป็นประจำเป็นการริเริ่มที่ดีที่จะช่วยส่งเสริมศีลธรรมเยาวชนของชาติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และนับว่าได้ช่วยเหลือและส่งเสริมนโยบายของรัฐในอันที่จะอบรมศีลธรรมประชาชนของชาติ ซึ่งควรจะเป็นตัวอย่างของวัดอื่นๆ ทั่วไป"⁵⁹

⁵⁸จอมพลถนอม กิตติขจร, "โอวาทของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เนื่องในโอกาสแจกรางวัลแก่นิสิต นักศึกษา และนักเรียนผู้มีความประพฤติดีในวันวิสาขบูชา 15 พฤษภาคม 2508," ใน ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี (11 ธันวาคม 2507-11 ธันวาคม 2508), หน้า 128-130.

⁵⁹จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำกล่าวตอบของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในพิธีเปิดตึกสถานฝึกสมาธิและอบรมศีลธรรม ณ วัดวชิรธรรมสาริต," ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 210-211.

ด้วยเหตุที่รัฐบาลได้ถือว่าการอ้างพระพุทธรูปศาสนานั้นเป็นการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจึงได้ให้การถวายความอุปถัมภ์แก่งานพระธรรมทูตที่จะจาริกไปยังชนบทต่างๆ ทว่าราชอาณาจักรในอันที่จะแนะนำสั่งสอนศีลธรรมและเยียมเยียนประชาชน ซึ่งรัฐบาลได้เห็นว่ามีข้อที่พระธรรมทูตจะนำไปอบรมสั่งสอนประชาชนนั้น ควรมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. ในเรื่องของเยาวชน สมควรที่จะให้เยาวชนได้สนใจในการรักษาศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติให้เคร่งครัดกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้
2. ทางประชาชนควรจะได้เข้าใจในความปรารถนาดีของคณะสงฆ์และรัฐบาล เห็นภัยในการชักจูงของฝ่ายที่ไม่นิยมศาสนา แล้วหันมาช่วยกันจรรโลงประเทศชาติของเราให้มั่นคง ปลอดภัย
3. การอธิบายแนะนำควรเป็นไปอย่างง่าย ๆ เพื่อให้สามัญชนสามารถเข้าใจได้ และสามารถนำธรรมะมาแก้ปัญหาชีวิตของตนได้⁶⁰

จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เช่นการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดมีสถิติสูงขึ้น ทั้งความผิดฐานลักทรัพย์ ทำผิดฐานทำร้ายร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับการพนัน โดยในปี พ.ศ.2507 มีเด็กที่กระทำความผิดและถูกจับกุม มีจำนวนถึง 2,220 คน⁶¹ เด็กนักเรียนและเยาวชน มั่วสุมก่อการจลาจล เล่นรักในวัยเรียน และการที่เด็กนักเรียนวัยรุ่นหนีเรียนไปเที่ยวเตร่ตามสถานที่ที่เด็กไม่สมควรเข้าไป เช่นโรงแรม โมเต็ล โรงหนัง สนามม้า สนามมวย สนามโบว์ลิ่ง ตลอดจนไนท์คลับ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ⁶²

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมากมายนี้ได้ทำให้มีความพยายามที่จะนำศีลธรรมเข้ามาช่วยพัฒนาเด็กโดยการปลูกฝังให้เป็นผู้มีศีลธรรมอันดีตั้งแต่วัยเยาว์ เพราะเมื่อเด็กเหล่านั้นเติบโตใหญ่ขึ้นมาจะเป็นผู้ที่ทำให้สังคมมีความผาสุกต่อไป จึงมีการเห็นควรที่จะให้มีการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์สำหรับเยาวชนให้เพิ่มมากขึ้น เพราะโรงเรียนเหล่านี้จะช่วยจัดปัญหาเยาวชน ปัญหาเด็กวัยรุ่นอย่างได้ผล และหากผู้ปกครองทั้งหลายให้ความสนใจด้วยการสนับสนุนส่งบุตรหลานเข้าเรียนก็จะเป็นการดีต่อประเทศชาติในภายภาคหน้า⁶³

นอกจากนี้ด้วยความห่วงใยในการใช้เวลาว่างของนักเรียนในระหว่างปิดเทอมปลาย ซึ่งจะให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ เพราะส่วนมากเด็กมักจะเสียคนในขณะปิดเทอม ด้วยเหตุที่มีเวลายาวนานสำหรับการเที่ยวเตร่ ดังนั้นในระหว่างปิดเทอมปลายนี้จึงได้มีการเห็นควรที่ให้ผู้ปกครองของ

⁶⁰จอมพลถนอม กิตติขจร, "สัมมนาวิทยุสภา ของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ถวายในที่ประชุมปฐมนิเทศพระธรรมทูต ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม 19 มกราคม 2511," ใน ประมวลคำปราศรัย จอมพลถนอม กิตติขจร 11 ธันวาคม 2510-11 ธันวาคม 2511, หน้า 42-44.

⁶¹ชาวไทย (19 กุมภาพันธ์ 2508).

⁶²สยามรัฐ (30 มิถุนายน 2508).

⁶³สารเสรี (9 มกราคม 2508).

เด็กนำบุตรหลานของตนบรรพชาเป็นสามเณรในขณะปิดเทอม เพราะมีสำนักสงฆ์หลายสำนักเปิดรับเพื่ออบรมให้จิตใจสงบ ซึ่งเป็นที่ฝึกให้เกิดปัญญา และเมื่อเปิดภาคเรียนก็จะมีสมาธิในการเล่าเรียน เพราะการบรรพชาอยู่ในบรรพพุทธศาสนา จะทำให้จิตใจเด็กสะอาดบริสุทธิ์ ดีกว่าปล่อยให้คบเพื่อนหรือเที่ยวเล่น ซึ่งยังแต่จะเสียคน⁶⁴

ดังนั้นจึงได้มีการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนขึ้น ทั้งนี้โดยความร่วมมือของยุวพุทธิกสมาคมและกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ได้มีเด็กอายุตั้งแต่ 13 ถึง 18 ปี ซึ่งผู้ปกครองฝากมาทางยุวพุทธฯ และทางกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนบ้าง รวมทั้งสิ้น 21 คน ได้เริ่มบรรพชาตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2509 ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

โดยทางวัดได้ให้ความร่วมมือในด้านการอบรมจิตใจและทางวิชาการ โดยจัดอาจารย์เป็นที่เลี้ยงให้แก่สามเณรเฉพาะทุกรูป เพื่อให้การอบรมจิตใจครั้งนี้ได้ผล ซึ่งตลอดเวลาอาจารย์ของสามเณรแต่ละรูปได้เริ่มอบรมฝึกซ้อมตั้งแต่วิธีการขอบรรพชา อักษรวิธี และระเบียบข้อบังคับต่างๆ หลังจากบวชแล้ว ได้เริ่มต้นการอบรมจิตใจและความประพฤติ หลังจากทำวัตรสวดมนต์เช้าและเย็น ส่วนการศึกษาได้จัดหลักสูตรโดยเฉพาะคือ วิชาธรรมะและเบญจศีลเบญจธรรม วิชาพุทธประวัติ วิชาวินัยที่สามเณรควรทราบ และศาสนพิธี กับความรู้ทั่วไป และภายหลังจากจบหลักสูตรแล้วทางวัดก็ได้แจกวุฒิบัตรแก่สามเณรทุกรูปด้วย

ภายหลังจากการบรรพชาในครั้งนี้ ปรากฏว่าเด็กที่ได้ผ่านการบรรพชาได้กลับเนื้อกลับตัวและมีจิตใจดีขึ้นเป็นอันมาก ทั้งได้รับรายงานจากวัดว่าเด็กเหล่านี้ได้กลับมาเยี่ยมอาจารย์อยู่เสมอ ดังนั้นจึงได้มีโครงการที่จะดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ ทุกฤดูร้อน เพื่อให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนของชาติได้เข้าหาพระอบรมจิตใจให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และเป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป⁶⁵

ในการจัดการบรรพชาภาคฤดูร้อนนี้ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

"การบรรพชาเป็นสามเณรนี้ได้ชื่อว่าเป็นการเข้ามาทำดี ได้ศึกษาศีลธรรม และได้รับการอบรมทางจิตใจ เพื่อขจัดเสียซึ่งความโลภโกรธหลง การทำดีเช่นนี้ นับว่าเป็นโอกาสอันหาได้ยาก ฉะนั้นขอให้สามเณรทั้งหลายจงปฏิบัติให้เป็นสามเณรที่ดีในพระพุทธศาสนา ยิ่งสามเณรทั้งหลายมีโอกาสเป็นสามเณรในระยะเวลาเพียงเล็กน้อย เพียงภาคฤดูร้อน 1 เดือน จึงควรที่จะประพฤติดีปฏิบัติชอบยิ่งขึ้น การเข้ามาบวชเป็นการสร้างคุณความดี และมาเสริมความดี ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ให้บิดามารดาได้รับความเบาใจ ดีใจในความประพฤติ

⁶⁴ไทยรัฐ (24 กุมภาพันธ์ 2509).

⁶⁵ชาวไทย (31 พฤษภาคม 2509).

ของสามเณรทั้งหลาย เมื่อได้มาทำความดีเช่นนี้ การบวชเป็นการทำดี การประพฤติดี อยู่ในศีลธรรมเป็นการทำดี การเป็นผู้มีศีลธรรมและการตั้งใจประพฤติปฏิบัติแต่ความดีต่างๆ เป็นการทำดี เป็นผลดีที่จะให้สามเณรทั้งหลายถึงซึ่งความเจริญ และเป็นการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของไทยไว้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อันสำคัญแก่ประเทศชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์ ขอสามเณรทั้งหลายจงภูมิใจ ดีใจ ในการทำความดีนี้ และเมื่อลาสิกขากลับเป็นคฤหัสถ์ตามเดิมแล้วก็ขอจงนำความดีนี้ติดตนไป"⁶⁶

จอมพลถนอม กิตติขจร ยังได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานทางด้านการส่งเสริมศีลธรรมแก่เด็ก โดยได้กล่าวไว้ว่า

"ข้าพเจ้าเห็นพ้องด้วยในข้อที่ว่า การส่งเสริมศีลธรรมเด็กและเยาวชนจะต้องทำกันหลาย ด้าน รัฐบาลเองก็ตระหนักในความสำคัญ และความจำเป็นในการส่งเสริมศีลธรรมเด็กและเยาวชนอยู่เสมอ จึงได้สนับสนุนงานนี้อย่างจริงจัง แม้ว่ารัฐบาลจะมีภารกิจอยู่หลายด้าน แต่การสร้างเสริมเด็กให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรมนี้รัฐบาลถือว่ามีความสำคัญในการสร้างชาติไทยเพราะเด็กคืออนาคตของชาติ"⁶⁷

อย่างไรก็ตามนอกจากการดำเนินงานทางด้านศีลธรรมแล้วรัฐบาลยังได้มีมาตรการอื่นๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นด้วย โดยในปี พ.ศ.2511 รัฐบาลได้พิจารณาประกาศใช้พระราชบัญญัติเด็กและเยาวชนที่ประพฤติตนไม่สมแก่วัย ระหว่างอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยได้ลงมติให้กำหนดความประพฤติดังต่อไปนี้ถือเป็นความประพฤติที่ไม่สมควรแก่วัย

1. มีความประพฤติไปในทางเกเร
2. แสดงกิริยาวาจา หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเหมาะสมกับสภาพ
3. มั่วสุม และก่อความรำคาญเดือดร้อนอย่างใดอย่างหนึ่ง
4. ขอดทาน หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างใดอย่างหนึ่ง

⁶⁶จอมพลถนอม กิตติขจร, "สาส์น ของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี แต่สามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อน ณ วัดเบญจมบพิตร," ใน ประมวลคำปราศรัย จอมพลถนอม กิตติขจร 11 ธันวาคม 2510-11 ธันวาคม 2511, หน้า 299-300.

⁶⁷จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัย ของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในงานชุมนุมเด็กและเยาวชน ในงานฉลองวันเด็กแห่งชาติที่คุรุสภา จัดโดยยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 18 มกราคม 2512," ใน ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ, หน้า 73.

5. เล่นการพนันหรือการเล่นที่มีลักษณะคล้ายการพนัน เช่น หยอดหลุม หอยกอง บ้อดุ้น ล้อต็อก ตอกแ่ง หรือตอกสตาจค์
6. เทียวเตรเวลากลางคืน ระหว่างเวลา 22:00 น. ถึง 04:00 น. วันรุ่งขึ้น เว้นแต่ไปกับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
7. เทียวเร่ร่อนอยู่ในที่สาธารณะ
8. เสพสุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมาอย่างอื่น
9. เข้าไปในสถานที่จำหน่ายสุรา หรือของมีนเมาอย่างอื่น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามิได้เข้าไปเพื่อเสพ หรือซื้อ
10. เข้าไปในโรงรับจำนำ สถานบริการตาม พ.ร.บ.สถานบริการ หรือสถานที่มีการพนันอื่นๆ ระหว่างเวลาทำการ เว้นแต่จะเป็นผู้อยู่อาศัยตามทะเบียนบ้าน เช่น กรณีที่เด็กเข้าไปในสนามม้าเพื่อขี่ม้าแข่ง ให้ขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ. นี้
11. เข้าไปในสถานที่ซึ่งมีการกระทำอันผิดกฎหมาย เช่น สถานการค้าประเวณี
12. ประพฤติตนในทำนองชู้สาว
13. พยายามสมรสโดยมิได้รับความยินยอมของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
14. คบค้าสมาคมกับบุคคลประพฤติชั่ว
15. หลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์เด็ก หรือออกจากบ้าน ออกจากโรงเรียน
16. ไม่เรียนหนังสือตาม พ.ร.บ. ประถมศึกษา
17. ประพฤติตนอย่างอื่นที่ไม่สมควร ดังที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ถ้าเด็กได้ประพฤติตัวอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ได้กำหนดไว้ 17 ประการนี้ ให้เจ้าหน้าที่ทำการจับกุมและมีอำนาจซักถามเด็ก ถ้าเห็นเข้าข่ายสมควรให้นำไปสถานีตำรวจทำการสอบสวนได้ ถ้าปรากฏว่าเด็กไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือยังตามตัวไม่ได้ หรือยังไม่มารับตัว ให้เจ้าหน้าที่ควบคุมตัวไว้ส่งกรมประชาสงเคราะห์ เมื่อเด็กมีผู้ปกครองหรือบิดามารดาก็ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจว่ากล่าวตักเตือน ถ้าปรากฏว่าผู้ปกครองหรือบิดามารดาปล่อยปละละเลยให้เด็กไปกระทำในสิ่งที่ได้ตักเตือนไปแล้วอีกให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกผู้ปกครองมากระทำความผิดดังนี้ คือ⁶⁸

1. เรียกทัณฑ์บนจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองให้สัญญาว่าจะระมัดระวัง และควบคุมเด็กของตนให้ประพฤติเป็นคนดี โดยกำหนด ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี
2. ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปรับบิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็กนั้นไม่เกิน 500 บาท

⁶⁸สยามนิกร (14 พฤษภาคม 2511).

3. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการทางศาลตามมาตรา 48 ซึ่งมีอำนาจโดยสรุปที่จะเพิกถอนอำนาจความเป็นผู้ปกครอง โดยให้กรมประชาสงเคราะห์เข้ามาเป็นผู้ปกครองแทน

การดำเนินงานด้านการศึกษา

เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนั้น ได้เน้นเรื่องของการพัฒนาคนโดยผ่านทางทางการศึกษาคือสำคัญ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมถึงอุดมศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ซึ่งย่อมแน่นอนว่าเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ดังนั้นการดำเนินการที่เกี่ยวกับเด็กประเด็นสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลสมัยนี้คือ ด้านการศึกษา

ในปีแรกของการดำเนินงานของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรนั้น ได้จัดสร้างโรงเรียนประชาบาลเพิ่มขึ้นอีก 234 โรง สร้างอาคารเรียนถาวรให้โรงเรียนต่างๆ เพิ่มขึ้น 929 หลัง จัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นอีก 81 หลัง โรงเรียนฝึกงาน 84 หลัง เปิดโรงเรียนมัธยมตอนต้นสายสามัญศึกษาเพิ่มขึ้น 8 โรงเรียน ขยายการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นในโรงเรียนต่างๆ อีก 5 โรงเรียน ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง กับได้พิจารณาให้ทุนนักเรียนประชาบาลหรือเทศบาลที่เรียนดีให้มีโอกาสเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษา 1,342 ทุน ระดับเตรียมอุดมศึกษา 33 ทุน และระดับอุดมศึกษา 93 ทุน⁶⁹

สำหรับการขยายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสืบเนื่องจากโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในครั้งแรก โดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2505 ซึ่งประกาศให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2506 นั้น ได้มีปัญหาสำคัญในการดำเนินการ โดยเป็นปัญหาเช่นเดียวกับเมื่อเริ่มต้นการจัดการศึกษาภาคบังคับใน พ.ศ.2464 คือ การขาดแคลนงบประมาณที่จะมาสร้างและดำรงโรงเรียน

ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจรนี้ สำนักงานงบประมาณจึงได้เสนอความเห็นต่อกระทรวงศึกษาธิการ ใน พ.ศ.2507 ว่า ในการดำเนินการศึกษาภาคบังคับควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดโรงเรียนใหม่และการขยายการศึกษาภาคบังคับให้แน่นอน และควรจะได้มีการวางโครงการระยะยาวสำหรับการขยายการศึกษาภาคบังคับและขยายโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายว่า ในปีหนึ่งๆ จะอนุญาตให้เปิดโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นใหม่ หรือจะประกาศขยายการศึกษาภาคบังคับในทีใด ด้วยจำนวนเท่าใด

⁶⁹จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยในวันครบรอบปีแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน 11 ธันวาคม 2507." ใน ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี (11 ธันวาคม 2507-11 ธันวาคม 2508), หน้า 5.

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีอธิบดีกรมสามัญศึกษาร่วมด้วยคณะกรรมการและเลขานุการ รวมเป็นคณะกรรมการ 10 คน เรียกชื่อว่า "คณะกรรมการวางแผนโครงการระยะยาวในการขยายการศึกษาภาคบังคับและจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย" กรรมการคณะนี้ได้ร่วมประชุมและได้ร่างกำหนดโครงการที่จะดำเนินการต่อไป 5 โครงการ โดยมีหลักการว่าการขยายการศึกษาภาคบังคับนั้นเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ต้องค่อยทำค่อยไปตามกำลังงบประมาณ ไม่จำเป็นต้องเร่งรัดจนเกินไป และเมื่อประกาศการศึกษาภาคบังคับขึ้นในตำบลใดควรทำให้เต็มรูปคือ สามารถเกณฑ์เด็กทั้งตำบลเข้าเรียนได้โดยไม่มีอุปสรรคในด้านการจัดการโรงเรียนให้ต้องมีการยกเว้นใดๆ และควรปรับปรุงตำบลที่ประกาศการขยายการศึกษาภาคบังคับไปแล้วให้สมบูรณ์ตามหลักการนี้ด้วย โครงการทั้ง 5 มีดังต่อไปนี้ คือ⁷⁰

1. โครงการขยายการศึกษาภาคบังคับจังหวัดสมุทรสงคราม มีกำหนด 6 ปี (พ.ศ.2508-2513)
2. โครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดภาคศึกษา 2 มีกำหนด 10 ปี (พ.ศ.2508-2517)
3. โครงการขยายการศึกษาภาคบังคับจังหวัดภูเก็ต มีกำหนด 10 ปี (พ.ศ.2508-2517)
4. โครงการปรับปรุงตำบลที่ประกาศขยายการศึกษาภาคบังคับเดิมให้สมบูรณ์ มีกำหนด 10 ปี (พ.ศ.2508-2517)
5. โครงการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นเป็นกรณีพิเศษ 100 โรงเรียน โดยไม่ประกาศเป็นการศึกษาภาคบังคับกำหนด 10 ปี (พ.ศ.2508-2517)

กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งโครงการทั้ง 5 โครงการ ให้สำนักงานงบประมาณร่วมพิจารณาเพื่อความเห็นชอบ ในขณะที่การพิจารณากำลังดำเนินอยู่นั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการโอนอำนาจการบริหารโรงเรียนประชาบาลจากกระทรวงศึกษาธิการไปให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2509 ในระยะนี้จึงเป็นระยะที่ไม่ทราบอนาคตแห่งการตกลงว่าจะเป็นไปในรูปใด โครงการที่เสนอทั้ง 5 โครงการ จึงได้รับการเห็นชอบจากสำนักงานงบประมาณเฉพาะส่วนที่มีความราบรื่นในการบริหาร 3 โครงการ คือ

1. โครงการทดลองขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดสมุทรสงคราม
2. โครงการทดลองขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดภูเก็ต
3. โครงการขยายโรงเรียนชั้นประถมปลาย 100 โรงเรียน

⁷⁰ กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา, รายงานการวิจัยอันดับที่ 8: สัมฤทธิผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ (ม.ป.ท., 2516), หน้า 121-122.

โครงการทั้ง 3 จึงได้ดำเนินการติดต่อสืบเนื่องกันต่อไปโดยได้รับงบประมาณพิเศษเป็นรายการเปลี่ยนแปลงบางประการในภายหลังคือ โครงการทดลองขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดภูเก็ตนั้นได้รับระยะเวลาของโครงการจาก 10 ปี เป็น 5 ปี โดยเริ่มต้นโครงการใน พ.ศ.2509 และสิ้นสุดใน พ.ศ.2513 พร้อมกับโครงการจังหวัดสมุทรสงคราม⁷¹

โดยโครงการทดลองขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดภูเก็ตนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วทุกท้องที่ของจังหวัด เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาต่างๆ ในการดำเนินการทั้งด้านการวางแผนงาน การบริหารงาน การสอน การเรียน และการใช้จ่ายต่างๆ โดยเป้าหมายของโครงการคือในปีสุดท้ายจะจัดการขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วทั้งจังหวัด ทุกๆ ท้องที่จะมีโรงเรียนซึ่งเด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 จะสามารถเข้ารับการศึกษาดังแต่ต้นจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ทำให้การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาในส่วนที่ขยายชั้นประถมปลาย มีผลบังคับใช้ได้โดยสมบูรณ์ การจัดโรงเรียนนั้นแต่ละโรงจัดเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพดีตามมาตรฐานการศึกษาและคุณภาพการเรียนการสอน⁷²

จากผลการดำเนินงานโครงการทดลองขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดสมุทรปราการและภูเก็ตที่ประสบผลตามความมุ่งหมายของโครงการนั้น ทำให้เห็นได้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดโรงเรียนใหม่และการขยายการศึกษาภาคบังคับที่แน่นอนนั้นจะทำให้การขยายการศึกษาภาคบังคับมีความแน่นอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นในการดำเนินงานต่อมา ใน พ.ศ.2513 จึงได้วางหลักเกณฑ์โครงการเร่งรัดขยายการประถมศึกษาตอนปลายขึ้น โดยจะกำหนดจำนวนนักเรียนของแต่ละจังหวัดที่จะต้องเข้าเรียนในชั้นประถมตอนปลายให้เป็นเป้าหมาย จะกำหนดจำนวนเป็นรายปีในแผนการปฏิบัติของแต่ละจังหวัด รวมทั้งให้แต่ละจังหวัดพิจารณาเสนอการเพิ่มตำบลที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับตามความต้องการ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะเร่งให้เด็กซึ่งสำเร็จการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 เข้าเรียนต่อไปในชั้นประถมปลายให้ได้ร้อยละ 50 ในปี พ.ศ.2519⁷³

ในการดำเนินงานการขยายการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาลจนกระทั่งถึงปีการศึกษา 2514 นั้นปรากฏว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศการขยายการศึกษาภาคบังคับทั้งสิ้น 941 ตำบล มีจำนวนโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดทำการสอนอยู่ในเขตตำบลที่ประกาศทั้งสิ้นรวม 1,035 โรงเรียน⁷⁴ และ

⁷¹ กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา, รายงานการวิจัยอันดับที่ 8: สัมฤทธิผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ, หน้า 120.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

ในปีการศึกษา 2515-2516 จำนวนตำบลที่ขยายการศึกษาภาคบังคับก็ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก 677 ตำบล⁷⁵

โดยผลของการดำเนินงานการศึกษาประชาบาลนั้นแสดงให้เห็นว่ามีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินการทางการศึกษาของรัฐบาลนี้ก็ยังมีปัญหา และอุปสรรคเกิดขึ้น ตามมาเช่นกันอันได้แก่ ปัญหาการเพิ่มของประชากรกับการขยายการศึกษา ปัญหาการตกต่ำชั้น ของนักเรียน ปัญหาการใช้จ่ายที่ไม่คุ้มการลงทุนเพื่อการศึกษา ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและ มาตรฐานการศึกษา และปัญหาเรื่องโรงเรียนและอุปกรณ์โรงเรียน⁷⁶

รัฐบาลได้ถือว่าการศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง การลงทุนเพื่อการศึกษาหมายถึงรายจ่าย ทั้งหมดที่รัฐบาลได้จ่ายไปเพื่อการศึกษาในแต่ละปี โดยในปี พ.ศ.2509 งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลในด้านการศึกษารวมทั้งสิ้น 2,427.8 ล้านบาท หรือเท่ากับร้อยละ 3.1 ของรายได้ประชาชาติ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2504 เป็นร้อยละ 2.9 และจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อนักเรียน 1 คนในปี พ.ศ.2504 เท่ากับ 265.05 บาท และในปี พ.ศ.2509 เท่ากับ 353.38 บาท การเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่าย ต่อหัวของนักเรียนนั้น รัฐบาลก็ได้คาดหวังว่าคุณภาพของการศึกษาควรจะสูงขึ้นด้วย แต่การที่นักเรียนตกต่ำชั้นถือเป็นการใช้จ่ายที่ไม่คุ้มกับการลงทุนของรัฐ⁷⁷

จากการรายงานของกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง ปัญหาการตกต่ำชั้นของนักเรียน ปรากฏว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 นั้นมีนักเรียนสอบตกทั้งสิ้น 424,992 คน หรือร้อยละ 13.84 ของนักเรียนทั้งหมด และมีนักเรียนต้องซ้ำชั้นทั้งสิ้น 705,028 คน หรือร้อยละ 21.05 ของนักเรียนทั้งหมด⁷⁸ สิ่งนี้ถือเป็นปัญหาคุณภาพทางการศึกษาที่รัฐบาลได้ พยายามหาทางแก้ไขและดำเนินการเรื่อยมา⁷⁹

รัฐบาลยังได้มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจและหาทางที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในการศึกษาจึงได้จัดให้มีการสัมมนาในเรื่อง การวางแผนการศึกษาระดับชาติในปี พ.ศ.2512 ขึ้น ซึ่งได้พิจารณาเห็นว่าผลของการพัฒนาทางการศึกษาในระยะที่ผ่านมา นั้น ยังไม่สอดคล้อง สัมพันธ์กับความต้องการด้านกำลังคนทางเศรษฐกิจ ระบบการศึกษาเกือบทุกระดับไม่สามารถที่จะ ขยายตัวให้ทันกับความต้องการด้านการศึกษาของประเทศได้ ภาระของรัฐบาลที่จะขยายการประดม

⁷⁵ วันทนา เลิศสินไทย, "นโยบายการจัดการศึกษาและขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย พ.ศ.2503-2520," หน้า 223.

⁷⁶ วันทนา เลิศสินไทย, "นโยบายการจัดการศึกษาและขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย พ.ศ.2503-2520," หน้า 111-137.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114-116.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

⁷⁹ ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก เรื่องเดียวกัน, หน้า 119-122.

ศึกษาภาคบังคับ (ป.1-ป.4) ให้ครอบคลุมเด็กในวัยประถมศึกษาโดยครบถ้วน และการให้การศึกษภาคบังคับต่อเนื่องไปถึงชั้นประถมปลาย (ป.5-ป.7) อย่างกว้างขวางนั้นย่อมกระทำได้โดยยาก โดยเฉพาะหากจะคำนึงถึงความต้องการทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณพร้อมกันทั้ง 2 ประการ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็จำเป็นต้องเร่งรัดปรับปรุงโครงการผลิตกำลังคนระดับกลาง และระดับสูงเพื่อใช้ให้เพียงพอในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้เป็นปัญหาขั้นพื้นฐานซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงควรจะมีการวางนโยบายและกำหนดเป้าหมายอย่างจริงจังที่จะจัดการศึกษาของชาติให้เข้าสอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทุกๆ ระยะเวลา ซึ่งควรจะดำเนินการดังต่อไปนี้คือ⁸⁰

1. จัดการศึกษาของชาติให้สัมพันธ์กับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อเพิ่มพูนการผลิตของประเทศ ดังนั้นระยะเวลาของแผนพัฒนาการศึกษากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจควรจะเป็นระยะเวลาเดียวกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงโครงการต่างๆ ให้สอดคล้องกันได้ทุกระยะ

2. เพื่อสนองความต้องการของสังคม แผนพัฒนาการศึกษาจะต้องจัดขึ้นให้สอดคล้องกัน ภาวะผูกพันที่มีอยู่ต่อสังคมอันได้แก่ การให้จริยศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ประชากรในวัยการศึกษาได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. จัดการศึกษาให้สนองความต้องการด้านอาชีพของแต่ละบุคคล เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น เด็กที่เรียนในสายสามัญควรได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับความรู้ด้านวิชาการและทักษะเบื้องต้น เพื่อให้พร้อมที่จะเรียนต่อชั้นอุดมศึกษา หรือออกไปประกอบอาชีพได้ทุกช่วงระยะเวลาของการศึกษา ส่วนเด็กที่เรียนสายอาชีวศึกษาก็ควรได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพในแขนงวิชาการที่ได้ศึกษามาได้จริง

4. ร่วมมือกับท้องถิ่นในด้านารจัดการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

นอกจากการศึกษาในระดับพื้นฐานตั้งแต่ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแล้ว รัฐบาลในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ย้าถึงความสำคัญของการศึกษาเพื่อการอาชีพเป็นพิเศษ กับทั้งขยายการศึกษาชั้นสูงไปตามจังหวัดต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น⁸¹ จากรายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2507 ในด้านการศึกษานั้น รัฐบาลได้ดำเนินการปรับปรุงคุณภาพและระดับการศึกษาเพื่อสร้างคนให้เหมาะสมที่จะทำงานในระบบเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ได้เปิดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับ

⁸⁰สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการสัมมนาการวางแผนการศึกษาระดับชาติ วันที่ 7-11 กรกฎาคม 2512 (พระนคร: สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2512).

⁸¹วันทนา เลิศสินไทย, "นโยบายการจัดการศึกษาและขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย พ.ศ.2503-2520," หน้า 83.

มหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้นอีก 2 แห่ง ปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิคต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีอยู่แล้วรวม 6 แห่ง ให้สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น กับได้ปรับปรุงโรงเรียนช่างไม้และช่างก่อสร้างจำนวน 19 โรงเรียน ให้เป็นโรงเรียนการช่างอุตสาหกรรม สอนวิชาช่างกลแขนงต่างๆ⁸²

รัฐบาลยังได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2512 ให้สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติปรับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ให้กว้างขวางเพิ่มมากขึ้น โดยให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้⁸³

1. ศึกษาและวิเคราะห์ภาวะทางการศึกษา เพื่อวางแผนการศึกษาแห่งชาติ และพัฒนาการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ
2. พิจารณาและประสานโครงการ และแผนงานการศึกษาทุกระดับของกระทรวง ทบวง กรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่วางไว้
3. ติดตามการปฏิบัติตามโครงการและแผนงานการศึกษาประมวลรายงานการศึกษา และวิเคราะห์ผลงานประจำปีตามโครงการศึกษาของกระทรวง ทบวง กรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล เพื่อให้คำแนะนำในการปรับปรุงการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา
4. ร่วมกับสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในการพิจารณา และจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับงบประมาณประจำปีของกระทรวง ทบวง กรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล
5. ดำเนินงานอันจำเป็นร่วมกับกระทรวง ทบวง กรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล พิจารณาโครงการหาทุนบำรุงการศึกษา รวมทั้งการขอความช่วยเหลือและกู้ยืมเงิน หรือทรัพย์สินอื่น เพื่อใช้ในการศึกษาตามโครงการพัฒนาการศึกษา
6. วิจัยและส่งเสริมการวิจัยการศึกษาทุกระดับ เพื่อเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงการศึกษาให้ก้าวหน้า
7. พิจารณาและเสนอการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา เพื่อให้ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
8. พิจารณาการให้ความเห็นชอบหลักสูตรของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นของรัฐ และของเอกชน
9. พิจารณาเสนอการจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิกมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
10. พิจารณาเสนอการจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิก คณะ ภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษา

⁸²จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยในวันครบรอบปีแห่งการบริหารของรัฐบาลปัจจุบัน 11 ธันวาคม 2507," ใน ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี (11 ธันวาคม 2507-11 ธันวาคม 2508) หน้า 5.

⁸³สมหมาย จันเือง, พัฒนาการการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน และในสหัสวรรษใหม่, หน้า 117-119.

11. ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย
12. ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของคณะกรรมการวิทยาลัยเอกชน ตามกฎหมายว่าด้วยวิทยาลัยเอกชน
13. ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานให้บริการเกี่ยวกับการศึกษาแก่หน่วยงานอื่นๆ
14. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่มิกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ให้มีเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติมีหน้าที่ควบคุมและดูแลโดยทั่วไป

ในปี พ.ศ.2513 รัฐบาลยังได้จัดการประชุมสัมมนาระดับชาติ เรื่อง เด็กและเยาวชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อที่จะทำการอภิปรายและประเมินข้อคิดเห็นทางด้านนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย โดยจะได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาวางแผนการพัฒนาทรัพยากรกำลังคน ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2515-2519 ทั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งของประเทศ ถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวางแผนทางและพัฒนาให้มีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์มากที่สุด

กล่าวคือ ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเหล่านี้มิใช่อาศัยแต่เพียงบิดามารดาให้การเลี้ยงดู และการศึกษาเท่านั้น หากต้องขึ้นอยู่กับบริการและสิ่งต่างๆ ที่สังคมเป็นผู้ให้ อันได้แก่ การได้รับโภชนาการบำรุงร่างกายและบริการทางด้านสุขภาพอนามัยอย่างเพียงพอ และการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพการฝึกอบรมให้มีทักษะหรือฝีมือทางด้านอาชีพ เพื่อสร้างคุณวุฒิในความรู้ความสามารถ และในทางจิตใจที่พร้อมจะเข้าร่วมพัฒนาประเทศต่อไป⁸⁴

โดยการที่รัฐบาลได้ถือว่าการศึกษาคือเป็นการเพิ่มคุณภาพของกำลังคนอันเป็นทรัพยากรสำคัญของการพัฒนาทุกๆ ด้าน และได้ให้ความสำคัญอย่างมากต่อการขยายการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นจึงมีความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าถึงผลสำเร็จและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของงานนี้ เพื่อจะได้ทราบว่าการลงทุนลงแรงที่ได้ทำไปแล้วนั้นคุ้มค่าและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้เพียงไร และเพื่อที่จะค้นหาข้อบกพร่องและลักษณะปัญหาในด้านต่างๆ ของการดำเนินงาน เพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงวิธีการที่จะต้องกระทำต่อไปเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ดียิ่งขึ้น จึงเกิดการวิจัยเรื่อง สัมฤทธิ์ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับขึ้น⁸⁵

⁸⁴สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, รายงานการประชุมสัมมนาระดับชาติ เรื่องเด็กและเยาวชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี พระนคร วันที่ 2-6 พฤศจิกายน 2513).

⁸⁵กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา, รายงานการวิจัยอันดับที่ 8: สัมฤทธิ์ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ.

สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ จึงมีผลทำให้รัฐบาลเกิดความคาดหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะเห็นและให้เด็กรวมทั้งผู้ปกครองนั้นตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ดังในคำกล่าวของจอมพล ถนอม กิตติขจร ที่ว่า

"คนเราเมื่อเกิดมาแล้วก็จะค่อยๆ เติบโตใหญ่ รู้จักพูด รู้จักเดิน รู้จักเล่น จนในที่สุดก็เป็นนักเรียน นักศึกษา... ในระยะที่ยังเป็นเด็กอยู่นี้ สิ่งนับว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุดของทุกคน ก็คือการเล่าเรียน ทั้งนี้ เพราะการเรียนจะทำให้เยาวชนมีความรู้ มีความคิดอ่าน และมีวิชาติดตัวสำหรับไปทำมาหากินเมื่อเป็นผู้ใหญ่สืบไป ถ้าเยาวชนทั้งหลายสังเกตให้ดียิ่งขึ้นอีก ก็ให้เห็นได้ว่า โดยทั่วๆ ไปแล้วถ้าคนใดมีวิชาความรู้สูง มีความสามารถดีก็จะอาชีพที่มีเกียรติและมีรายได้สูงกว่าผู้อื่น... ข้าพเจ้าจึงขอให้ทุกคนจงตั้งหน้าตั้งตาเอาใจใส่ การศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด"⁸⁶

นอกจากนี้ยังเน้นย้ำอีกว่า โลกมนุษย์เรากำลังก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือสามารถทำงานใหญ่ๆ ให้สำเร็จได้ จะต้องเป็นผู้ที่เฉลียวฉลาดมีความรู้มีความสามารถสูง ความเฉลียวฉลาดและความรู้ความสามารถเหล่านี้มีที่มาอันสำคัญที่สุดก็คือโดยการศึกษาเล่าเรียน เมื่อเด็กทุกคนรู้ว่าการศึกษาคือหน้าที่โดยตรงของคนและมีความสำคัญยิ่งเช่นนี้ จึงควรที่จะได้ตั้งหน้าตั้งตาศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด⁸⁷

นโยบายต่อเด็กภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2514

การทวิบทบาทของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ก่อนการปฏิวัติตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจรนั้น จะเห็นได้ว่านักเรียน นิสิต และนักศึกษาได้มีบทบาทมากขึ้นในสังคม โดยทั้งนี้นับได้ว่าเป็นผลมาจากการดำเนินงานในสมัยการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้พยายามสร้างความคิดและค่านิยมใหม่ๆ ให้กับประชาชน เช่น การสร้างค่านิยมความเป็นอยู่ การศึกษา การทำมาหาเลี้ยงชีพ ฯลฯ และในด้านการศึกษานั้นปรากฏว่าประชาชนเริ่มยอมรับและคล้อยตาม โดยเริ่มส่งลูกหลานศึกษา

⁸⁶จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัย เนื่องในงานวันเด็กแห่งชาติ 18 มกราคม พ.ศ.2512," ใน **ประมวลคำปราศรัย สาส์น และคำขวัญ**, หน้า 71.

⁸⁷คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, "สาส์นเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ 17 มกราคม 2513," ใน **หนังสือวันเด็ก ปี 2513** (กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์, 2513).

ต่อในระดับสูงๆ มากขึ้น⁸⁸ ซึ่งการขยายตัวของการศึกษาทั้งในระดับการศึกษาภาคบังคับและในระดับสูงกว่าภาคบังคับนั้นส่งผลอย่างมากในสมัยต่อมา คือสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ทั้งนี้เนื่องมาจากความต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับสูงของประชาชนมีมากขึ้นและรัฐบาลเองก็ต้องการสร้างกำลังคนมารับระบบราชการและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ขยายตัว จึงทำให้จำนวนของนักเรียน นิสิต และนักศึกษาที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นจนเป็นกลุ่มทางสังคมที่สำคัญ⁸⁹

ในบรรดานักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่มีจำนวนมากขึ้นนี้ แนวโน้มสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ เกิดกลุ่มที่ผิดหวังและเบื่อบรรยากาศของแบบแผนประเพณีที่อ้างความอาวุโสและศักดิ์ศรีของคณะหรือของสถาบัน จึงเกิดการคัดค้านจากกลุ่มนักศึกษาที่ตื่นตัวทางสังคมและการเมืองแทบทุกมหาวิทยาลัย โดยได้มองว่าประเพณีและค่านิยมแบบเดิมๆ ทำให้นักศึกษามีความคับแคบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและหมู่คณะมากกว่าที่จะคำนึงถึงส่วนรวม และเป็นอุปสรรคในการสร้างจิตนึกแบบประชาธิปไตยที่ทุกคนมีความเสมอภาคกัน และในท้ายที่สุดก็ได้เริ่มตั้งคำถามและเกิดสำนึกต่อต้านต่อระบบการปกครองแบบเผด็จการทหารที่ดำเนินต่อเนื่องมาอย่างยาวนานต่อต้านอภิสิทธิ์ของระบบราชการ รวมทั้งการแสดงอำนาจบาตรใหญ่ของชนชั้นอภิสิทธิ์ ซึ่งพวกเขาได้เห็นว่าเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมทางการเมืองของระบอบเผด็จการทหารอย่างแยกไม่ออก นักศึกษาในกลุ่มนี้ได้มีการนั่งจับกลุ่มพูดคุยกับเพื่อนฝูงในมหาวิทยาลัยในเวลาว่าง เป็นการรวมกลุ่มสนทนาทางการเมืองสารพัดเรื่อง เพื่อระบายความอัดอั้นคับข้องใจต่อภาวะที่สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถูกปิดกั้น⁹⁰

ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่านิสิต นักศึกษาส่วนหนึ่งได้เริ่มตระหนักและสนใจถึงปัญหาทางการเมืองที่มีขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในหมู่นักศึกษาอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังมีการตั้งค่ายอาสาพัฒนาชนบท ซึ่งได้รับความนิยมนักศึกษาที่ละน้อย และถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นทางออกของความคับข้องใจของนักศึกษาได้บ้าง ขณะเดียวกันรัฐบาลก็พอใจที่การรวมกลุ่มของนักศึกษาได้เบนจากเป้าหมายทางการเมืองไปสู่สังคมแทน ถึงแม้ว่ากิจกรรมประเภทค่ายอาสาจะเป็นการออกไปสร้างถาวรวัตถุซึ่งไม่ได้พัฒนาให้สังคมดีขึ้นสักเท่าใด เพราะเป็นลักษณะการสังคมสงเคราะห์มากกว่าการแก้เหตุของปัญหา แต่กิจกรรมค่ายก็ได้พานิสิต นักศึกษาออกไปพบ

⁸⁸ สีนินาฏ เวชแพทย, "แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม," (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539), หน้า 152.

⁸⁹ ประจักษ์ ก้องกีรติ, "ก่อนจะถึง 14 ตุลา: ความเคลื่อนไหวทางการเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนภายใต้ระบอบเผด็จการทางทหาร (พ.ศ.2506-2516)," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 21.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-62.

กับสภาพสังคมไทยในชนบททำให้ได้พบกับตัวปัญหาที่แท้จริง ประสบการณ์เหล่านี้ทำให้โลกทัศน์ของนักศึกษาเปลี่ยนจากอุดมคติแบบเพ้อฝันเป็นจริงมากขึ้น⁹¹

ถึงแม้ว่าการก่อตัวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในสังคมยังไม่มีผลคุกคามหรือกดดันเรียกร้องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากนักแต่สภาพทางการเมืองไม่อาจอยู่ในระบบปิดได้ตลอด ประกอบกับขณะนั้นเป็นเวลาเดียวกับที่เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชนในโลกตะวันตก ในทศวรรษ 1960 ดังนั้นรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ได้สืบต่อนโยบายการผูกขาดอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการระหว่างประเทศจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นจึงต้องผ่อนปรนให้มีการประกาศรัฐธรรมนูญ ใน ปี พ.ศ.2511 หลังจากที่ได้สภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งแต่งตั้งตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2502 ใช้เวลาร่างถึง 9 ปีกว่า และได้กำหนดให้วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2512 เป็นวันเลือกตั้ง⁹²

ภายหลังจากที่จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ ประชาชนก็เริ่มตระหนักในสิทธิเสรีภาพที่มีมากขึ้น หลังจากที่ไม่มีรัฐธรรมนูญมาเป็นเวลานาน เริ่มมีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เป็นการต่อต้านอำนาจรัฐ เช่น ได้มีการเดินขบวนของนักศึกษาและประชาชน ณ บริเวณสนามหลวง เป็นการประท้วงการขึ้นค่าโดยสารรถเมล์ เป็นต้น ถึงแม้ว่าประเด็นดังกล่าวจะไม่ใช่อะไรที่ใหญ่ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวและความต้องการที่จะแสดงออกของนักศึกษา⁹³ นอกจากนี้ในระหว่างการเลือกตั้งนั้นก็ยังมีกลุ่มนิสิต นักศึกษาจากหลายสถาบันรวมตัวกันเป็นกลุ่ม "สังเกตุการณ์เลือกตั้ง" ซึ่งได้มีบทบาทสำคัญมากในการคอยติดตามการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและในระหว่างการเลือกตั้ง เพื่อให้การต่อสู้ทางการเมืองและการเลือกตั้งเป็นไปตามกติกาและครรลองประชาธิปไตย นิสิตและนักศึกษาเหล่านี้ได้สัมผัสกับกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นจริง อย่างไรก็ตามประสบการณ์ที่พวกเขาได้จากการสังเกตการณ์เลือกตั้งครั้งนี้สร้างความประทับใจในทางลบ เนื่องจากถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วม และประชาชนถูกระดมให้มาใช้

⁹¹วิทยากร เชียงกูล, บรรณาธิการ, **ขบวนการนักศึกษาไทย จาก 2475-14 ตุลาคม 2516** (กรุงเทพฯ: สายธาร, 2546), หน้า 45-47.

⁹²อภิญา รัตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คติธรรมนิศย์, **คนไทยกับการเมือง ปีติฤาวิปโยค** (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา, 2547), หน้า 43-44.

⁹³วิทยากร เชียงกูล, บรรณาธิการ, **ขบวนการนักศึกษาไทย จาก 2475-14 ตุลาคม 2516**, หน้า 49.

สิทธิ ถูกโกงและฉ้อฉลโดยเครื่องมือของรัฐบาล⁹⁴ ทำยที่สุดพรรค "สหประชาไทย" ซึ่งจอมพลถนอม ตั้งขึ้นก็ได้รับเลือกตั้งเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง⁹⁵

หลังการเลือกตั้งโดยทั่วไปเสร็จสิ้นแล้วนั้น ถือได้ว่าบรรยากาศการเมืองมีลักษณะเปิดกว้างขึ้น ในระดับหนึ่ง แม้ว่าผู้ปกครองและกุมอำนาจยังคงเป็นคนเดิม แต่ก็ก่อให้เกิดความตื่นตัวในหมู่ "กลุ่มคนข้างน้อย" ในมหาวิทยาลัยกว้างขวางขึ้น เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มอิสระใหม่ๆ ที่ไม่ได้สังกัดในโครงสร้างของชมรมต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยอนุญาตให้ตั้งได้ กลุ่มที่มีพลังกระตุ้นสำนึกทางการเมืองที่สำคัญ ในช่วงนี้ เช่น กลุ่ม "สภาพหน้าโคม" ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเปิดตัวประมาณปลายปี พ.ศ.2513 และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็มีชมรมรัฐศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขยายและปลุกความสำนึกความคิดทางการเมืองของนิสิต กลุ่มอิสระที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกันได้แก่ กลุ่มผู้หญิง กลุ่มนิติศาสตร์จุฬา กลุ่มอักษรก้าวจุฬาฯ กลุ่มไซตัสใหม่ ในมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็มีชมรมคนรุ่นใหม่และชมรมลูกพ่อขุน ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ได้มีการติดต่อและสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และมีการร่วมมือในกิจกรรมเป็นอย่างดี นอกจากนี้สมาชิกของกลุ่มบางคนที่เป็นแกนหลักจะเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ ด้วย จึงทำให้การแผ่ขยายความคิด และการประสานความร่วมมือในกิจกรรม จึงเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว⁹⁶

กลุ่มนิสิต และนักศึกษาเหล่านี้ได้เสนอความคิดเห็นและอุดมการณ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม ความไร้ประสิทธิภาพในทางการเมือง ทั้งของรัฐบาลและของระบบราชการ ผ่านทางสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น วารสารของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย เช่น สังคมศาสตร์ปริทัศน์ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับนิสิตนักศึกษา ซึ่งเริ่มพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ.2508 และ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับบัณฑิต เริ่มพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ.2511 นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่พิมพ์ออกมาอีกมากมายที่มีอิทธิพลต่อความคิดของนิสิตนักศึกษา เช่น จันจิงมาหาความหมาย วิทยาศาสตร์ปริทรรศน์ ชัยพฤกษ์ฉบับนักศึกษาประชาชน ลอมฟาง คัมภีร์คนรุ่นใหม่ นิสิตนักศึกษฉบับมหาวิทยาลัย ภัยชาวชีวิตกับความไฝฝัน นิติศาสตร์ 2500 แนวร่วมเศรษฐกิจ เป็นต้น แนวความคิดต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในมหาวิทยาลัยเท่านั้นยังมีอิทธิพลต่อความคิดของนักเรียนในช่วงนั้นด้วย⁹⁷

⁹⁴ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519 (กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 65.

⁹⁵อภิญา รัตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, คนไทยกับการเมือง ปีติฤวิโยค, หน้า 44.

⁹⁶ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 67-68.

⁹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 68-70.

โดยทั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่ากระแสความคิดที่เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียน นิสิต และนักศึกษาที่เกิดขึ้นนี้ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาผลงานของนักคิดนักปฏิวัติร่วมสมัย อาทิ โฮจิมินห์, เซกูวารา และฟิเดล คาสโตร ฯลฯ ซึ่งได้สร้างความนิยมชมชอบการต่อสู้เพื่อมวลชน การเสียสละเพื่อความเป็นธรรมในสังคม⁹⁸ นอกจากนี้ก็เป็นผลมาจากการตื่นตัวต่อปัญหาสงครามอินโดจีน ซึ่งเป็นขณะเดียวกับที่นักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้มีบทบาททางสังคมและการเมืองมากขึ้น นักศึกษาสหรัฐฯ ได้เดินขบวนประท้วงรัฐบาลในปัญหาสงครามเวียดนามโดยเฉพาะการที่รัฐบาลสหรัฐฯ ตัดสินใจส่งทหารบุกกัมพูชา เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2513 ซึ่งนักศึกษามองว่าเป็นการขยายสงครามอินโดจีนให้ลุกลามออกไป และการประท้วงในเดือนพฤษภาคม ถือได้ว่าใหญ่โตที่สุดมหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมดหยุดเรียน มีนักศึกษาถูกตำรวจยิงเสียชีวิต 4 คน บางเจ้าอีก 10 คน จนการประท้วงลุกลามออกไป⁹⁹

การเคลื่อนไหวของนักศึกษานี้มีทั้งที่ ชิคาโก คาลิฟอร์เนีย นิวยอร์ก แสตตันฟอร์ด ลอสแอนเจลิส (สหรัฐฯ) ลอนดอน (อังกฤษ) ปารีส (ฝรั่งเศส) เบอร์ลิน (เยอรมัน) มาดริด (สเปน) โรม (อิตาลี) ปรัาก (เซเชลโลวากีย) เรื่อยมาถึงในเอเชียด้วยไม่ว่าจะเป็น โตเกียว (ญี่ปุ่น) จาร์กาต้า (อินโดนีเซีย) นิวเดลี (อินเดีย) ปักกิ่ง (จีน) ปราบกฏการณ์การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนี้นักศึกษามองด้วยความชื่นชมและยึดเป็นแรงบันดาลใจ แต่ฝ่ายผู้นำรัฐบาลกลับมองเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยความหวาดระแวง ตื่นตระหนก และดูหมิ่น ทั้งยังเตือนนักศึกษามิให้เอาอย่าง¹⁰⁰

การปฏิวัติตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514

จากกระแสความเคลื่อนไหวและการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ทั้งต่อปัญหาทางการเมืองและสังคมของนักเรียน นิสิต และนักศึกษาที่เกิดขึ้นนี้ได้มีผลมิใช่น้อยที่ทำให้รัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวดังกล่าว นอกจากนี้การดำเนินงานทางการเมืองในระบอบรัฐสภาของรัฐบาลก็ประสบปัญหาอยู่มิใช่น้อย ได้เกิดความแตกแยกใจมตักันอย่างรุนแรง มีแรงกดดันจากรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล และแรงบีบคั้นเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่างๆ จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรครัฐบาลเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกลุ่มอิทธิพลใกล้ชิดได้¹⁰¹ จากสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศนี้ ถือได้ว่ามีส่วนที่ทำให้

⁹⁸ อภิญา รัตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, คนไทยกับการเมือง ปิติฤวิโยค, หน้า 48.

⁹⁹ ประจักษ์ ก้องกีรติ, "ก่อนจะถึง 14 ตุลาฯ: ความเคลื่อนไหวทางการเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนภายใต้ระบอบเผด็จการทางทหาร (พ.ศ.2506-2516)," หน้า 216.

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 237-238.

¹⁰¹ อภิญา รัตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, คนไทยกับการเมือง ปิติฤวิโยค, หน้า 44.

รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องทำการปฏิวัติตนเอง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 ดังที่ได้ชี้แจงเหตุผลในการยึดอำนาจครั้งนี้ว่า

"คณะปฏิวัติได้พิจารณาถึงสถานการณ์ของโลกและภัยที่คุกคามประเทศที่มีผลกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของประเทศและราชบัลลังก์ และกำลังทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทั้งมุ่งจะเปลี่ยนระบอบการปกครองไปสู่ระบอบอื่นซึ่งมิใช่ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังจะเห็นได้จากการยุบสภานับสนุนให้ผู้ก่อการร้าย ก่อความยุ่งยากอยู่ ณ ที่ต่างๆ ของประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวนี้ ถ้าหากไม่รีบดำเนินการแก้ไขโดยเด็ดขาดแล้ว จะเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ และประชาชน

สำหรับสถานการณ์ภายในประเทศ นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแล้วปรากฏว่าได้มีบุคคลบางจำพวกอาศัยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ยุยงบ่อนทำลาย ใช้อิทธิพลทั้งภายในและภายนอกสถานการณ์บัญญัติ ก่อวนการบริหารราชการของรัฐบาล ให้ดำเนินไปด้วยความยากลำบาก และล่าช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทั้งกระทำการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว แทนที่ทุกฝ่ายจะร่วมสามัคคีกัน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อป้องกันภัยอันตราย แต่บุคคลบางกลุ่มบางคนกลับฉวยโอกาสทำการก่อกวน ชัดขวาง มิให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขโดยสะดวก เช่น ยุยงให้ประชาชน และสถาบันต่างๆ เป็นปฏิปักษ์ และกระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาล ให้นักศึกษาเดินขบวน ให้กรรมกรนัดหยุดงาน พุทธิการณ์เหล่านี้เป็นเหตุถ่วงการบริหารราชการ

การแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวถ้าจะดำเนินการตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่ทันต่อเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการยึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้โดยเฉียบขาดและฉับพลัน... คณะปฏิวัติจึงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการยึดอำนาจการปกครอง... เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย"¹⁰²

¹⁰²ประกาศของคณะปฏิวัติ จอมพลถนอม กิตติขจร." ใน เขวณะ ไตรมาศ, ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี ประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา, 2542), หน้า 160.

การทิวความเข้มงวดกวดขันต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา ภายหลังจากปฏิวัติ
พ.ศ.2514

ภายหลังจากการปฏิวัตินั้นนโยบาย ท้าที ตลอดจน ความคาดหวังที่มีต่อเด็กเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไป จากต้นสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งความคาดหวังที่มีต่อเด็กเน้นในเรื่องของการทำความดี มีศีลธรรม และใฝ่รู้ทางการศึกษาเล่าเรียนนั้น จะเห็นได้ว่ามีท้าทีที่เข้มงวดกับเด็กมากขึ้น โดยมีความต้องการและคาดหวังให้เด็ก รวมทั้งนิสิตและนักศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องความประพฤติเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลได้พยายามยกตัวอย่างของความประพฤติที่ดีและที่ถูกที่ควรให้กับเด็ก และหวังว่าเด็กนักเรียน นิสิตและนักศึกษาจะถือเป็นแบบอย่างเพราะเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ทั้งนี้การแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองในลักษณะอื่นๆ ของนิสิต นักศึกษานั้นจะต้องพิจารณาและใช้ความคิดอย่างสุขุมเยือกเย็น เพราะจะเป็นตัวอย่างแก่รุ่นน้อง ดังที่จอมพลถนอม กิตติขจร ได้กล่าวว่า

"การที่จะดูว่าขนาดของบ้านเมืองจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมจะดูกันที่เด็กเป็นสำคัญ... ถึงแม้จะมีเสียงบ่นเรื่องความประพฤติของเด็กหนุ่มๆ สาวๆ อยู่บ้าง แต่ที่เด็กก็ยังมีอยู่มาก ... เด็กๆ ก็ทำตนเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมาก การกวาดวัด การทำความสะอาดสถานที่สาธารณะเป็นการแสดงออกว่าเด็กๆ รู้จักรับผิดชอบต่อบ้านเมืองของตน พวกที่เป็นหนุ่มเป็นสาวซึ่งกำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็แสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองโดยกตเวที สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยไปเลี้ยงอาหารเด็ก ก่ำพำร้าง ไปพัฒนาวัดที่จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดนนทบุรีบ้าง ซึ่งก็เป็นลักษณะดีของบ้านเมืองเช่นกัน เพราะตามธรรมดาที่เด็ก ๆ ย่อมจะตามอย่างผู้ใหญ่ๆ ที่เด็กจะตามก่อนก็คือรุ่นพี่ เมื่อนิสิตนักศึกษาซึ่งโตเป็นหนุ่มเป็นสาวทำบุญ ทำดี ผู้ใหญ่ก็ชื่นใจถึงจะตายก็อนตาทลับ วางใจได้ว่าบ้านเมืองที่ได้รับตกทอดกันมาจากปู่ย่าตาพวดจะยังคงอยู่สืบไปถึงชั้นลูกหลานเหลนตลอดไป เพราะเด็ก ๆ ได้มีแบบอย่างที่ดีไว้ดู ผู้ที่เป็นหนุ่มเป็นสาวที่ได้ประพฤติดี ประพฤติชอบ ขอได้รับความขอบใจวางใจจากผู้ใหญ่ทั้งหลาย ขอให้ตัวอย่างแห่งความรู้สึกรับผิดชอบต่อบ้านเมืองโดยใช้ความคิดโดยสุขุม เยือกเย็น จึงเป็นตัวอย่างแก่รุ่นน้องๆ สืบไป"¹⁰³

¹⁰³ จอมพลถนอม กิตติขจร, "คำปราศรัยเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ วันที่ 8 มกราคม 2515," ใน ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และคำขวัญ ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติ (17 พฤศจิกายน 2514-17 ธันวาคม 2515) (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2516), หน้า 38-39.

จากคำปราศรัยเนื่องในวันเด็กนี้ก็แสดงให้เห็นว่าจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ตระหนักถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นในขณะนั้น อย่างไรก็ตามการปฏิวัติตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มนักศึกษาก้าวหน้าต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะอยู่ภายใต้ประกาศกฎอัยการศึกและภายใต้รัฐบาลปฏิวัติ ความไม่พอใจกับการปฏิวัติครั้งนี้ได้ทำให้กลุ่มนักศึกษามีการผนึกกำลังกันมากขึ้น และกระแสรู้สึกต่อต้านการปฏิวัตินี้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้นแต่ยังเกิดขึ้นในต่างจังหวัด และในหมู่นักเรียนที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงอีกด้วย¹⁰⁴

ในระดับนักเรียนนั้นได้มีกิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจในงานสังคมนิทรศน์ ปี พ.ศ.2514 คือโครงการเลือกตั้งจำลอง โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามครรลองประชาธิปไตย มีการจัดให้มีการปราศรัยหาเสียง และจัดคูหาให้ผู้เข้าชงงานไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกันจริงๆ ซึ่งหนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวและภาพอย่างกว้างขวางซึ่งส่งผลให้มีความตื่นตัวทางการเมืองระดับหนึ่งขึ้นในหมู่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผู้จัดกิจกรรมหลายคนถูกคณาจารย์เรียกตัวไปตักเตือน และบางคนก็ถูกสันติบาลติดตามสอดส่องพฤติกรรมในเวลาต่อมา

หลังจากการจัดงานสังคมนิทรศน์แล้ว ได้มีการรวมตัวกันโดยมีนายธีรชัย มฤคพิทักษ์ เป็นแกนกลางในการชักชวนให้มีการหารือในกลุ่มผู้นำนักเรียนที่ร่วมจัดนิทรศการด้วยกันเพื่อรวมเป็นกลุ่มจัดทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป มีการแบ่งงานกันทำ ในขั้นต้นภาระที่สำคัญคือการสืบเสาะหานักเรียนที่ชอบทำกิจกรรมจากโรงเรียนต่างๆ และประมาณต้นปี พ.ศ.2515 นักเรียนเหล่านี้ได้จัดตั้งกลุ่มเรียกว่า "กลุ่มยุวชนสยาม" มีสมาชิกประมาณ 60 คน จากสถาบันการศึกษา 17 แห่งในกรุงเทพฯ วัตถุประสงค์ของกลุ่มที่สำคัญคือ เพื่อเปิดตนเองให้พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคม ส่งเสริมให้เยาวชนเข้าใจและสำนึกถึงภาระและหน้าที่ที่ควรมีต่อสังคม และเพื่อเป็นศูนย์กลางและเปลี่ยนทรศนะระหว่างเยาวชน

กลุ่มยุวชนสยามนั้น มีลักษณะเป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมทางด้านพัฒนาปัญหาและความคิดและจิตสำนึกการรับใช้สังคม กิจกรรมส่วนใหญ่จึงมีลักษณะของการเชิญวิทยากรที่มีชื่อเสียง และมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม หรือเป็นนักวิจารณ์สังคม นักวิชาการทางด้านต่างๆ ที่มีทรศนะกว้างไกล มาบรรยายให้ความรู้ นอกจากนี้ก็มีการจัดให้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับสังคมทั้งที่ร่วมกับกลุ่มอื่นๆ และภายในกลุ่มเอง และการจัดค่ายเยาวชน

¹⁰⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 78-79.

การแสวงหาของกลุ่มยุวชนสยามแม้จะเป็นกลุ่มนักเรียนกลุ่มเล็กแต่ถือว่าเป็นกลุ่มอุดมคติที่ความคิดของกลุ่มมีอิทธิพลอย่างสูงต่อนักเรียนระดับมัธยมปลายในช่วง พ.ศ.2515-2517 เป็นอย่างมาก อิทธิพลของกลุ่มที่สำคัญมากคือการออกหนังสือชื่อ กต กต กต ได้วิจารณ์ระบบการศึกษาว่าปิดกั้นความคิด หลักสูตรไม่มีสาระไม่ให้สิ่งที่เป็นคุณค่าแก่สังคม นอกจากนี้ยังได้ออกหนังสือยุวทัศน์ เพื่อเป็นเวที และกระบอกเสียง รวมทั้งเผยแพร่ความคิดของกลุ่ม ในราคาเล่มละ 1 บาท¹⁰⁵

ความไม่พอใจทางการเมืองและสำนักทางการเมืองของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นนั้นทำให้รัฐบาลมีความตื่นตระหนกต่อความตื่นตัวของประชาชน และมีการใช้อำนาจเผด็จการที่ทวีความรุนแรงขึ้น¹⁰⁶ ซึ่งรัฐบาลก็ได้เข้ามาจัดการควบคุมเด็กรวมทั้งนิสิตและนักศึกษามากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ไม่เฉพาะแต่เพียงเด็กที่มีปัญหาทางความประพฤติอย่างที่เคยเป็นมาเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเด็กนักเรียน นิสิตและนักศึกษาที่มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอีกด้วย

ดังนั้นในปี พ.ศ.2515 เพียงปีเดียวนี้ รัฐบาลก็ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเด็กและเยาวชน ถึง 3 ฉบับด้วยกัน คือ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163 และประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294

1. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132

โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า นักเรียนและนักศึกษา เป็นเยาวชนที่กำลังสร้างสมคุณสมบัติทั้งในด้านความรู้ ความคิด และคุณธรรม พร้อมทั้งจะรับมรดกตกทอดจากผู้ใหญ่เป็นพลเมืองดีมีประโยชน์แก่ประเทศชาติในอนาคต นักเรียนและนักศึกษาคควรจะได้รับ การอบรมดูแลจากบิดามารดา ผู้ปกครองและครูอาจารย์เพื่อเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครู อยู่ในโอวาท คำสั่งสอนรวมทั้งอยู่ในระเบียบประเพณีและกฎหมายของบ้านเมือง ดังนั้นประกาศฉบับนี้จึงเน้นว่าเป็นการสมควรจะส่งเสริมและคุ้มครองความประพฤติ การแต่งกายและจรรยา มารยาทให้รัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น จึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

1. ในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ได้นิยามความหมายของบุคคลกลุ่มต่างๆ คือ

"นักเรียน" หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังรับการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ อยู่ในโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนประชาบาล หรือ โรงราษฎร์

¹⁰⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 55-57.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

"นักศึกษา" หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังรับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาอยู่ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีได้ตั้งขึ้นโดยมีกฎหมายเฉพาะของสถานศึกษานั้น

"ผู้ปกครอง" หมายความว่า บุคคลซึ่งรับนักเรียนหรือนักศึกษาไว้ในความปกครองหรืออุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่นักเรียนหรือนักศึกษานั้นอาศัยอยู่

"สารวัตรนักเรียนและนักศึกษา" หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

"แต่งกาย" หมายความว่า รวมถึงการแต่งผม หรือส่วนอื่นของร่างกายด้วย

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

2. นักเรียนและนักศึกษาต้องประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน หรือสถานศึกษาที่ตนสังกัดอยู่ และต้องแต่งกายหรือแต่งเครื่องแบบตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนและสถานศึกษา หรือตามที่กฎหมายกำหนด ต้องไม่แต่งกายหรือประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย หรือไม่เหมาะสมแก่สภาพของนักเรียนและนักศึกษา ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

3. นักเรียนหรือนักศึกษาผู้ใดแต่งกาย หรือประพฤติตนฝ่าฝืนระเบียบของสถาบัน ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือสารวัตรนักเรียนและนักศึกษามีอำนาจปฏิบัติการตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด และมีอำนาจนำตัวไปมอบแก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าของโรงเรียน หรือสถานศึกษาของนักเรียน หรือนักศึกษานั้น เพื่อดำเนินการสอบสวนและอบรมสั่งสอน หรือลงโทษตามระเบียบหรือข้อบังคับ

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป ประกาศ ณ วันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2515 ¹⁰⁷

โดยอาศัยอำนาจตามความแห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 นี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวง เพื่อเป็นการกำหนดการแต่งกายและลักษณะของความประพฤติที่ถือว่าไม่เหมาะสมของนักเรียนไว้ ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนชายไว้ผมยาว โดยไว้ผมข้างหน้าและกลางศีรษะยาวเกิน 5 เซนติเมตร และชายผมรอบศีรษะไม่ตัดเกรียนชิดผิวหนัง หรือไว้หนวดหรือเครา ส่วนนักเรียนหญิงตัดผมหรือไว้ผมยาวเลยต้นคอ หรือไม่รวบให้เรียบร้อย รวมทั้งนักเรียนใช้เครื่องสำอางหรือสิ่งปลอมเพื่อการเสริมสวย

2. เทียบเวร่อนอยู่ในสาธารณสถาน หรือทำลายสมบัติของโรงเรียน หรือสถานศึกษาหรือสาธารณสมบัติ

¹⁰⁷"ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 132," อ้างใน คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, เพื่อเด็กไทย หัวใจของชาติ, ภาคผนวกหน้า 11-14.

3. แสดงกิริยา วาจา หรือกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สุภาพ
4. มั่วสุม และก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างหนึ่งอย่างใด
5. เล่นการพนันซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายการพนัน
6. เทียวเตร่เวลากลางคืนระหว่างเวลา 22:00 นาฬิกา ถึง 04:00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น เว้นไว้แต่ไปกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือได้รับอนุญาตจากโรงเรียนหรือสถานศึกษา
7. สูบบุหรี่ สูบกัญชา หรือเสพสุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมาอย่างอื่น
8. เข้าไปในสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการหรือสถานอื่นใดซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โรงรับจำนำ หรือสถานการพนันในระหว่างเวลาที่มีการเล่นการพนันเว้นแต่จะเป็นผู้อาศัยหรือเยี่ยมญาติในสถานทีนั้น
9. เข้าไปในงานหรือร่วมงานสังสรรค์ และงานนั้นมีการเต้นรำหรือการแสดงซึ่งไม่สมควรแก่สภาพของนักเรียน เว้นแต่ไปกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรืองานนั้นบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือสถานศึกษาของนักเรียนคนหนึ่งคนใดเป็นผู้จัด
10. เข้าไปในสถานค้าประเวณี เว้นแต่จะเป็นผู้อาศัยอยู่ในที่นั้นหรือเข้าไปเยี่ยมญาติซึ่งอาศัยอยู่ในสถานทีนั้น
11. คบค้าสมาคมกับหญิงซึ่งประพฤติตนเพื่อการค้าประเวณี เว้นแต่จะเป็นญาติใกล้ชิดกับหญิงนั้น
12. ประพฤติตนในทำนองชู้สาว
13. มีวัตุถุะเบ็ดกิติ หรือมีอาวุธติดตัว หรือซ่อนเร้นไว้ เพื่อใช้ในการประทุษร้ายกิติ
14. หลบหนีโรงเรียน

ในส่วนของนักศึกษาก็มีข้อกำหนดเรื่องการแต่งกายและความประพฤติเช่นเดียวกัน และส่วนมากก็เหมือนนักเรียน ซึ่งการแต่งกายและความประพฤติที่ไม่เหมาะสม คือ

1. นักศึกษาชายตัดผม หรือไว้ผมยาวจนด้านข้างและด้านหลังยาวเลยตีนผม หรือไว้หนวดไว้เครา นักศึกษาหญิงนุ่งกระโปรงสั้นจนชายกระโปรงสูงกว่ากึ่งกลางสะบ้าหัวเข่าเกิน 5 เซนติเมตร ขอบกระโปรงต่ำกว่าระดับสะดือ คาดเข็มขัดหลวมต่ำกว่าระดับขอบกระโปรง หรือแต่งกายไม่เหมาะสมกับสภาพกุลสตรีไทย รวมทั้งใช้เครื่องสำอางหรือสิ่งปลอมเพื่อการเสริมสวย
2. สูบกัญชา หรือเสพสุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมาอย่างอื่น
3. การกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจบริหารของโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือบังคับขู่เข็ญ ยุยงส่งเสริม หรือสนับสนุนให้นักเรียนหรือนักศึกษากระทำการเช่นว่านั้น และ

4. ความประพฤติตามข้อ 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12 และ 13 เช่นเดียวกับนักเรียนที่กล่าวแล้ว ประกาศไว้ ณ วันที่ 28 มิถุนายน พุทธศักราช 2515¹⁰⁸

2. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163

โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่าเยาวชนที่มีอายุเกินกว่า 16 ปีบริบูรณ์ได้กระทำความผิดอาญาในลักษณะร้ายแรงมากขึ้นทั้งๆ ที่เยาวชนประเภทนี้ควรมีความรู้สึกผิดชอบพอสมควรแล้ว ดังนั้น คณะปฏิวัติจึงเห็นเป็นการสมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการนี้ ให้ความผิดทางอาญาและทางแพ่งบางกรณี และเยาวชนดังกล่าวได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา เพื่อเป็นการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรม

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 15 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ประกาศ ณ วันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2515¹⁰⁹

3. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294

โดยที่คณะปฏิวัติได้พิจารณาเห็นว่า ในขณะนั้นมีเด็กกำพร้าอนาถาจำนวนหนึ่งที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูเด็กซึ่งทำให้เด็กเหล่านั้นประพฤติน่าไม่สมควรแก่วัย รวมทั้งยังมีเด็กซึ่งตกอยู่ในสภาพแวดล้อมอันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ และศีลธรรมเป็นจำนวนมาก หากไม่ได้รับการปฏิบัติดูแลสงเคราะห์ และคุ้มครองที่เหมาะสมแล้ว จะเป็นภัยแก่สังคมและประเทศชาติ คณะปฏิวัติตระหนักดีว่า การให้สวัสดิการแก่เด็กอย่างได้ผลนั้น นอกจากจะเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการดังกล่าวแล้ว ยังสมควรกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กเข้ามามีส่วนช่วยในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของตนอีกด้วย และเพื่อกำหนดวิธีการ ให้การสงเคราะห์และคุ้มครองที่เหมาะสมแก่เด็ก และสภาพของสังคม จึงได้มีคำสั่งดังต่อไปนี้

1. ในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับนี้ ได้ให้คำนิยาม คำสำคัญต่างๆ ไว้ คือ

"เด็ก" หมายความว่า ผู้ซึ่งอายุไม่ครบสิบแปดปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

"ประพฤติน่าไม่สมควร" หมายความว่า ประพฤติตนไม่สมควรแก่วัยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

¹⁰⁸"กฎกระทรวง (พ.ศ.2515)," อ้างใน คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, *เพื่อเด็กไทย หัวใจของชาติ*, ภาคผนวกหน้า 15-17.

¹⁰⁹"ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163," *ชาวไทย* (17 มิถุนายน 2515).

"สถานแรกรับเด็ก" หมายความว่าสถานที่ยุติเด็กไว้ชั่วคราว เพื่อวิเคราะห์ และพิจารณาวิธีการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสมแก่เด็ก

"สถานรับเลี้ยงเด็ก" หมายความว่า สถานที่ยุติเด็กซึ่งมีอายุไม่เกินเจ็ดปีบริบูรณ์ และมีจำนวนเกินห้าคน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้เลี้ยง แต่ไม่รวมถึงสถานพยาบาล หรือโรงเรียนอนุบาล

"สถานสงเคราะห์เด็ก" หมายถึงว่า สถานที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งพึงได้รับการสงเคราะห์ และมีจำนวนเกินเจ็ดคน

"สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก" หมายความว่า สถานที่ให้การศึกษอบรมฝึกอาชีพ และแก้ไขความประพฤติแก่เด็กซึ่งมีปัญหาทางความประพฤติ และมีอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์

"สถานแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัว" หมายความว่า สถานที่ให้คำแนะนำแก้ไข ปัญหาของเด็กและครอบครัวเกี่ยวกับอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่เด็กทั้งร่างกาย จิตใจและศีลธรรม

"ผู้ปกครอง" หมายความว่า บุคคลซึ่งรับเด็กไว้ในความอุปการะเลี้ยงดู หรือซึ่งให้เด็กอาศัยอยู่เป็นประจำ

"ผู้ปกครองสวัสดิภาพ" หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามประกาศของ คณะปฏิวัติฉบับนี้

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามประกาศของ คณะปฏิวัติฉบับนี้

"ผู้ว่าราชการจังหวัด" หมายความว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดในท้องที่ที่ประกาศของคณะ ปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ นอกจากนครหลวงกรุงเทพ ธนบุรี และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายด้วย

"อธิบดี" หมายความว่า อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

2. ให้อธิบดีมีอำนาจจัดตั้งสถานแรกรับเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์เด็ก สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และสถานแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัวได้ตามความจำเป็น และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานแนะแนวปัญหาเด็ก และครอบครัวได้ตามความจำเป็นภายในเขตจังหวัดของตน ซึ่งสถานที่ต่างๆ เหล่านี้จะมีผู้ปกครองสวัสดิภาพคนหนึ่ง มีอำนาจปกครองดูแลเด็กเท่าที่เกี่ยวกับความประพฤติ และความเป็นอยู่ของเด็ก ตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในสถานดังกล่าว

3. เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ได้แก่เด็ก ซึ่งไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ ณ สถานที่ใดที่หนึ่งหรือเป็นเด็กพลัดหลง เด็กที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองให้ความอุปการะเลี้ยงดูไม่เหมาะสม หรือไม่สามารให้ความอุปการะเลี้ยงดู

ได้ เพราะเหตุที่ถูกจำกัด กักขัง พิกการ ทุพพผลภาพ ป่วยทางร่างกายหรือจิตใจ หรือตกอยู่ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่เด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ หรือศีลธรรม รวมทั้งเด็กที่พิกการทางร่างกาย สมอง สติปัญญา หรือจิตใจ

4. พนักงานเจ้าหน้าที่อาจดำเนินการให้การสงเคราะห์แก่เด็กและหรือครอบครัวของเด็กดังกล่าวตามความเหมาะสม คือ พิจารณาช่วยเหลือครอบครัวของเด็กนั้น เพื่อให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กสามารถอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ตามควรแก่อัตภาพ หรือมอบเด็กให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลอื่น หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือสถานสงเคราะห์เด็กของเอกชน รวมทั้งอาจมอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น ตลอดจนรับเด็กไว้ในสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือสถานสงเคราะห์เด็กของทางราชการ

5. บิดามารดา หรือผู้ปกครองอาจนำเด็กมาอยู่ที่ทำการของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อขอรับการสงเคราะห์ได้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้สอบถามข้อเท็จจริงจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่นำเด็กและหรือจากเด็กเอง แล้วเห็นว่าเด็กนั้นสมควรได้รับการสงเคราะห์ ให้ดำเนินการให้การสงเคราะห์ได้ตามที่เห็นสมควร

6. เด็กที่พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ได้แก่เด็กซึ่งมีปัญหาทางความประพฤติ อันได้แก่ เด็กซึ่งบิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมความประพฤติได้ หรือเด็กซึ่งประพฤติตนไม่เหมาะสม โดยการประพฤติตัวไม่เหมาะสม

โดยการประพฤติตัวไม่เหมาะสม หมายความว่า การประพฤติตน ดังต่อไปนี้¹¹⁰

- (1) ประพฤติสองไปในทางเกเร หรือเที่ยวเร่ร่อนในที่สาธารณะ
- (2) มั่วสุมและก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ชาวบ้านและผู้สัญจรไปมา
- (3) ขอทาน หรือกระทำการส่อไปในทางขอทาน
- (4) เล่นการพนัน หรือมั่วสุมในวงการพนัน
- (5) เสพสุรา สูบบุหรี่ หรือเสพยาเสพติดให้โทษ หรือของมีนเมาอย่างอื่น หรือเข้าไปในสถานที่ยาเสพติด เพื่อเสพหรือซื้อสุรา
- (6) เข้าไปโรงรับจำนำ สถานบริการหรือสถานการค้าประเวณี เว้นแต่เป็นผู้อยู่อาศัย
- (7) ประพฤติตนทำนองชู้สาวในที่สาธารณะ
- (8) ไม่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา
- (9) เที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน ระหว่างเวลา 22:00 นาฬิกาถึงเวลา 04:00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ไปกับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง

¹¹⁰ประกาศไว้ว่า "กฎกระทรวง (พ.ศ.2515)," ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา, วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2515, อ้างในอุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์, "การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก: ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ," (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 219-220.

(10) หลบหนีจากสถานแรกรับเด็ก หรือสถานสงเคราะห์เด็ก

ทั้งนี้วิธีการให้การคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กเหล่านี้อาจเป็นไปได้หลายระดับ ตั้งแต่การให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กมาทำทัณฑ์บน ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือเด็กได้รับการบริการจากสถานแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัว การส่งเด็กให้ไปอยู่ในความปกครองดูแลของบุคคลหรือองค์การที่เหมาะสม ตลอดไปจนถึงให้ส่งเด็กไปยังสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

7. ให้อธิบดี หรือผู้ว่าราชการจังหวัด จัดให้มีการส่งเสริมการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัวของเอกชนเพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก รวมทั้งควบคุมสถานดังกล่าวให้ดำเนินงานไปในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ความเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจของเด็ก และให้กระทรวงมหาดไทยให้การอุดหนุนสถานสงเคราะห์เด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัวของเอกชน ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ภายในวงเงินงบประมาณ โดยผู้ที่ประสงค์จะจัดตั้งสถานสงเคราะห์เด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก หรือสถานแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัวจะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี

8. บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก ต้องเลี้ยงดูอบรมและให้ความเอาใจใส่แก่เด็กตามสมควรและเหมาะสม ห้ามมิให้บุคคลใดทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานพยาบาล หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือทอดทิ้งเด็กไว้กับบุคคลที่รับจ้างเลี้ยงเด็ก ห้ามมิให้โฆษณาเพื่อรับเด็ก หรือยกเด็กให้บุคคลอื่น เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของทางราชการ ห้ามมิให้ซื้อ ขาย หรือแลกเปลี่ยนเด็กด้วยทรัพย์สิน เว้นแต่กรณีทรัพย์สินนั้นเป็นสอนสอดหรือของหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้ามมิให้ใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการขอรานหรือกระทำใดๆ อันเป็นเหตุส่งเสริมให้เด็กขอราน ห้ามผู้ใดขายหรือให้สุราหรือบุหรี่ หรือสิ่งเสพติดให้โทษอื่นใดแก่เด็ก หรือชักจูงให้เด็กดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ หรือเสพสิ่งเสพติดให้โทษอื่นใด เว้นแต่การปฏิบัติทางการแพทย์ ห้ามมิให้ผู้ใดยินยอมให้เด็กเข้าเล่นการพนัน และห้ามชักจูงหรือส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร

โดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 นี้ ได้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง เพื่อปฏิบัติการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 29 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2515¹¹¹

ในการดำเนินงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามคำประกาศของคณะปฏิวัติฉบับต่างๆ นี้ ได้มีกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน เช่น การดำเนินการสอดส่องตรวจตราจับกุม สืบสวน สอบสวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตลอดจนส่งสำนวนฟ้องศาล รวมทั้งทำ

¹¹¹ "ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294," อ่างใน อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์, "การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก: ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ," หน้า 205-218.

หน้าที่ระงับเหตุเมื่อเด็กและเยาวชนก่อการจลาจล และมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้การสงเคราะห์แก่เด็กที่มีปัญหาต่างๆ และติดต่อกับผู้ปกครอง โรงเรียน เพื่อประสานงานในการป้องกันเด็กและเยาวชนที่ประพฤติผิด ตลอดจนทำสถิติ และค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตนไปในทางที่ผิด ทั้งนี้จะร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบที่เกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชนอื่นๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมประชาสงเคราะห์ และศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นต้น เพื่อที่ในแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นจะได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น¹¹²

เมื่อพิจารณาประกาศคณะปฏิวัติทั้ง 3 ฉบับแล้ว จะเห็นได้ว่า จอมพลถนอม กิตติขจร มีความต้องการที่จะควบคุมความประพฤติและกำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติตนตั้งแต่เด็กนักเรียน ไปจนถึงนิสิตและนักศึกษา และดูเหมือนเป็นจุดเน้นและเป้าประสงค์ของจอมพลถนอม กิตติขจร ด้วยดังจะเห็นได้จากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 ที่ได้นิยามไปถึง "นักศึกษา" และในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 163 นี้ก็ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงขอบเขตอายุของผู้ที่กระทำผิดในบางคดีที่เดิมจะอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลเด็กและเยาวชน ให้ลงโทษในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้

นอกจากที่รัฐบาลได้มีความต้องการที่จะควบคุมความประพฤติและวางแนวทางปฏิบัติแก่เด็กที่ขยายมาถึงนิสิตนักศึกษาแล้วนั้น จอมพลถนอม กิตติขจรยังให้ความสำคัญกับ "เด็กที่มีปัญหา" ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมต่อไปอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 นั้นจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีแนวทางจัดการเป็น 2 ประการคือ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีปัญหาทางความประพฤติ ในกรณีแรกเป็นปัญหามาจากการขาดโอกาสที่จะได้รับการเลี้ยงที่ดี หรือปัญหาจากครอบครัว กรณีนี้รัฐบาลจะพยายามให้การสงเคราะห์ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ส่วนกรณีที่ 2 ซึ่งเป็นปัญหามาจากความประพฤติของเด็กเอง ในกรณีนี้จำเป็นต้องพิจารณาตามระดับของความประพฤติ การกล่อมเกล่าจิตใจ ตลอดจนถึงการลงโทษจะแบ่งเป็นระดับต่างๆ เช่นกัน แต่ทั้ง 2 กรณีก็มีข้อสังเกตว่า รัฐบาลได้ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย โดยกรณีแรกการสงเคราะห์อาจพิจารณาสงเคราะห์ตัวบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถดูแลบุตรหลาน หรือเด็กที่อยู่ในความปกครองได้ ส่วนกรณีที่ 2 บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ต้องมีส่วนในการกล่อมเกล่า รวมทั้งรับโทษร่วมกับเด็กด้วย ดังเช่นในกรณีที่ต้องทำทัณฑ์บน บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องเป็นผู้ชำระเบี้ยปรับถ้าผิดทัณฑ์บน ดังนั้นจึงต้องมีส่วนคอยดูแลและควบคุมความประพฤติที่ไม่สมควรของเด็ก รวมทั้งผู้ปกครองอาจเป็นผู้นำเด็กที่ประพฤติไม่สมควรมาเข้าสู่กระบวนการรับการคุ้มครองสวัสดิภาพด้วยตนเองได้ด้วย

จากประกาศคณะปฏิวัติฉบับต่างๆ นี้ได้แสดงถึงท่าที หรือนโยบายที่มีต่อเด็กของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในช่วงหลังปฏิวัติ ซึ่งแสดงถึงความเข้มงวดกวดขัน

¹¹²ชาวไทย (4 กรกฎาคม 2515).

และการเข้ามาควบคุมมากขึ้นเช่นกัน ทำให้หลายประการที่จอมพลถนอม กิตติขจรไม่เคยแสดงตอนต้น ก็ปรากฏให้เห็นในตอนนี้อย่างชัดเจน เช่นการบังคับ การกวาดขันระเบียบวินัย การลงโทษที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นต้น กรณีนี้จะเห็นได้ว่าห่างจากสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มแสดงออกถึงนโยบายและความคาดหวังเกี่ยวกับเด็กมาประมาณ 10 ปี ซึ่งเป็นเวลาที่เด็กในรุ่นที่เริ่มเรียนรู้ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เติบโตเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าความคาดหวังของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อเด็กบางประการยังอาจไม่ประสบผลเป็นที่น่าพอใจ สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร จึงต้องดำเนินนโยบายอย่างชัดเจนในการควบคุม และแก้ปัญหาเด็กที่ประพฤติไม่เหมาะสมอีกประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของระเบียบวินัย

อย่างไรก็ตามเด็กที่รัฐบาลเรียกว่ามีปัญหาทางด้านความประพฤติ ที่ได้ให้ความสำคัญและสนิสนั้นอาจแตกต่างกัน กล่าวคือ ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เด็กที่รัฐบาลให้ความสำคัญนั้น มักมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมอันจะกลายเป็นปัญหาต่อสังคม แต่ในสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร เด็กที่รัฐบาลให้ความสำคัญนั้นนอกจากจะเป็นเด็กที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมในอันที่จะเป็นปัญหาต่อไปในสังคมแล้ว รัฐบาลยังให้ความสำคัญกับเด็กที่มีปัญหาทางด้าน การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลอีกด้วย ดังนั้นรัฐบาลจึงมิได้มุ่งแต่ควบคุมพฤติกรรมของเด็กนักเรียน นิสิตและนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีความต้องการที่จะควบคุมความคิดของเด็กเหล่านี้ด้วย

ทั้งนี้ภายหลังจากการใช้ประกาศคณะปฏิวัติทั้ง 3 ฉบับ ในอันที่จะมีผลควบคุมเด็กนักเรียน นิสิต และนักศึกษานั้นอาจจะกล่าวได้ว่าคณะปฏิวัติของจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ยังไม่สามารถควบคุมเด็กนักเรียน นิสิตและนักศึกษาได้อย่างเต็มที่ โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2515 นั้น นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนได้ร่วมกันรณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการมีบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการนิสิตนักศึกษา และนักเรียนอย่างเป็นทางการและได้รับการยอมรับจากประชาชน โดยได้มองการกระทำในครั้งนี้เป็น การแสดงออกซึ่งความรู้สึกชาตินิยม พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ และมีข้อเสนอแนะให้แก่วรัฐบาล ในการแก้ปัญหาการขาดดุลย์การค้ากับญี่ปุ่นด้วย จากเหตุการณ์นี้ทำให้ขบวนการนักเรียน นิสิต และนักศึกษา เชื่อมั่นในพลังของตนมากขึ้นและได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ อีกมากมายด้วย¹¹³ และในปลายปี พ.ศ.2515 นั้นเองภายหลังจากการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นแล้ว นักเรียนระดับนำจากโรงเรียนต่างๆ ได้ประชุมหารือกัน และจัดตั้งศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทยขึ้น (ศนร) โดยมีสมาชิกจากกลุ่มยุวชนสยามไปร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วยหลายคน¹¹⁴

¹¹³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 80-81.

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

ภายหลังที่คณะปฏิวัติ ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ลงวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2515 ซึ่งจะมีผลทำให้อำนาจตุลาการอยู่ภายใต้อำนาจบริหาร กล่าวคือได้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจในการแต่งตั้งประธานศาลฎีกา และโยกย้ายผู้พิพากษา เท่ากับลดอำนาจประธานศาลฎีกาซึ่งถือว่าเป็นประมุขของฝ่ายตุลาการ นักศึกษานิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพกฎหมาย และปัญญาชนต่างประท้วงประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ มีการเดินขบวน มีการวางหรีด และยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวน การประท้วงนี้ได้แพร่ขยายไปถึงมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การกระทำในครั้งนี้ได้มีผลผลักดันให้นักศึกษาและปัญญาชนผนึกกำลังกันมากขึ้น และไม่เพียงได้รับความสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนที่ย้ำให้เห็นข้อบกพร่องของระบบเผด็จการ และปลุกสำนึกทางการเมืองของนักศึกษาและประชาชน¹¹⁵

นอกจากนี้ในช่วงปี พ.ศ.2516 ขบวนการนักเรียนนิสิตและนักศึกษา ก็ยังได้เข้าไปมีบทบาทในการเรียกร้อง ต่อต้าน และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานที่มีขอบของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เรื่อยมา โดยในต้นปี พ.ศ.2516 ก็ได้มีการจัดนิทรรศการสันติภาพอินโดจีน ช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคมก็ได้หยิบยกประเด็นทุ่งใหญ่นเรศวรขึ้นมาเปิดเผย และพิมพ์หนังสือบันทึกฉบับที่กลับจากทุ่งใหญ่นเรศวรออกมาเปิดโปงความชั่วร้ายของรัฐบาล ซึ่งทำยที่สุดรัฐบาลไม่สามารถพิสูจน์ความมัวหมองในเรื่องให้ประจักษ์ชัดแก่สายตาประชาชนได้ ได้คัดค้านโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเน่าที่แม่กลอง โจมตีรัฐบาลเรื่องข้าวสารแพง และไม่ปราบปรามพ่อค้าที่กักตุนข้าวสาร และเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ศึกษารามคำแหงที่ถูกส่งลอบชื่อจากมหาวิทยาลัย 9 คน เนื่องจากได้ออกหนังสือ เรื่องมหาวิทยาลัยไม่มีคำตอบ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมและเป็นเผด็จการทางความคิด ลิดรอนสิทธิเสรีภาพ และถือได้ว่าเป็นการลิดรอนต่อเสรีภาพของนักศึกษาประชาชนทั้งหมด ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้เรียกประชุมและออกแถลงการตอบโต้การกระทำของฝ่ายบริหารรามคำแหง นักศึกษาทุกมหาวิทยาลัยได้เคลื่อนไหวร่วมกันอย่างคึกคักภายในมหาวิทยาลัยทุกแห่งมีการติดโปสเตอร์ ในวันที่ 21 มิถุนายน มีการเปิดไฮด์ปาร์คประณามฝ่ายบริหารรามคำแหงอย่างเผ็ดร้อน และหลังจากไฮด์ปาร์คเสร็จนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ธรรมศาสตร์ และจุฬาฯ ภายใต้การนำขององค์การนักศึกษาและสโมสรนักศึกษาได้รวมกันที่หน้าทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐเปิดอภิปรายพูดถึงปัญหาต่างๆ กว้างขวางขึ้น จากนั้นก็ได้ย้ายขบวนไปตามถนนราชดำเนินที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีนักศึกษามาร่วมกันกว่า 4 หมื่นคน ได้ชุมนุมในช่วงวันที่ 21-22 มิถุนายน และได้พูดถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เช่นปัญหาข้าวแพง และไปจนถึงการยึดอำนาจเก็บงำรัฐธรรมนูญ

¹¹⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 81.

ของรัฐบาล และยังมี การแสดงละครคนเสียดสีระบอบเผด็จการด้วย การชุมนุมนี้ นอกจากจะทำให้ นักศึกษา 9 คนที่ถูกกลบชื่อได้กลับเข้าไปเรียนตามเดิมแล้ว ผู้บริหารรามคำแหงก็ได้พ้นจากตำแหน่ง นอกจากนี้รัฐบาลก็ได้สัญญาว่าจะให้รัฐธรรมนูญโดยเร็ว ทั้งนี้แกนนำจากเหตุการณ์นี้ก็ได้รวมตัวกัน เป็นกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ¹¹⁶

ในวันที่ 5 ตุลาคม การรณรงค์เรียกร้องรัฐธรรมนูญในรูปแบบต่างๆ ก็ได้เริ่มต้นขึ้น มีนิสิต นักศึกษา นักเรียน อาจารย์มหาวิทยาลัย และนักการเมือง ร่วมมือกันออกปราศรัยกับประชาชนตาม ชุมชนจุดต่างๆ พร้อมกับ การออกแจกแถลงการณ์ โปสเตอร์ของความสนับสนุนจากประชาชน และได้หมั่นทักในระหว่างวันที่ 6-9 ตุลาคม รัฐบาลได้ตอบโต้การเรียกร้องรัฐธรรมนูญด้วยการออกข่าว ว่ามีมือที่สามเข้ายุ่งและแทรกแซง และในวันที่ 9 ตุลาคม ตำรวจได้จับกุมนิสิตนักศึกษา นักเรียน ปัญญาชน และนักการเมืองที่รณรงค์เรียกร้องให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญจำนวน 13 คน นอกจากจะ ตั้งข้อหาก่อความสงบแล้วยังมีข้อหาการกระทำเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์อีกด้วย การจับกุมผู้เรียกร้อง รัฐธรรมนูญนำไปสู่การประจันหน้ากันระหว่างขบวนการนิสิตนักศึกษาและมหาชน ฝ่ายขบวนการนิสิต นักศึกษาเรียกร้องให้ปล่อยผู้ต้องหาโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ทางรัฐบาลปฏิเสธด้วยท่าทีแข็งกร้าว เหตุการณ์ ประจันหน้าที่ต่อเนื่องหลายวันทำให้นิสิต นักศึกษา นักเรียนอาชีวะ นักเรียนมัธยม และประชาชน จากทั่วประเทศ ทอยอมาร่วมการประท้วงมากขึ้น เหตุการณ์ได้ขยายจนกลายเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516¹¹⁷

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นได้ว่าถึงแม้รัฐบาลจะมีความต้องการและคาดหวังให้เด็กนักเรียน นิสิต หรือนักศึกษา ประพฤติตามกฎระเบียบและประกาศคณะปฏิวัติที่ได้วางไว้ เพียงใดแต่ในความเป็นจริงนั้นรัฐบาลก็สามารถควบคุมพฤติกรรมเหล่านี้ได้ ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ ที่ รัฐบาลเห็นว่าจะต้องมีการควบคุมนั้นอาจมิใช่เป็นความประพฤติที่เป็นปัญหาทางสังคมเพียงอย่าง เดียวเท่านั้น เช่น การหนีเรียน ก่อการทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน เทียวเตร่ หรือการก่ออาชญากรรม ต่างๆ เป็นต้น แต่ได้รวมถึงความประพฤติที่เกิดขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นและการเมือง ของนักเรียน นิสิต และนักศึกษาด้วย เช่น การจัดอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง การออกหนังสือหรือวารสาร การเรียกร้อง หรือการเดินขบวนเรียกร้อง เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นผลมาจาก พลังของความต้องการความเป็นธรรม สิทธิ และเสรีภาพ ในระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่มมากขึ้นใน สังคมและก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่อาจควบคุมได้ด้วยเช่นกัน และในท้ายที่สุดก็ได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ ล้มล้างรัฐบาลขึ้น

¹¹⁶วิทยากร เชียงกุล, บรรณาธิการ, ขบวนการนักศึกษาไทย: จาก 2475 ถึง 14 ตุลาคม 2546, หน้า 93-103.

¹¹⁷ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนัก ศึกษาไทย จากปี 2519, หน้า 86-87.

เมื่อพิจารณาถึงความคาดหวังเกี่ยวกับเด็ก ตลอดจนนโยบาย และวิธีดำเนินการโดยรวมตลอด สมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ตั้งแต่ พ.ศ.2507-2516 แล้ว จะเห็นได้ว่ามีทั้งส่วนที่สืบเนื่อง จากสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือเรื่องของระเบียบวินัย และส่วนที่เป็นนโยบายของจอมพลถนอม กิตติขจรเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนหลังนี้จะเน้นประเด็นเรื่องศีลธรรมและการพัฒนาการศึกษา อย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามหลังการปฏิวัติตนเองใน พ.ศ.2514 แล้ว ความคาดหวัง นโยบาย และ ทำที่ต่อเด็กของจอมพลถนอม กิตติขจรก็เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเข้มงวดมากขึ้น เนื่องจากเกิดการ เคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน เพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญและ ประชาธิปไตย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความคาดหวัง นโยบาย และทำที่ที่มีต่อเด็กของรัฐบาลในสมัย จอมพลถนอม กิตติขจรนี้เป็นผลเนื่องมาจากสภาพการณ์ทางการเมืองการปกครอง แนวนโยบายและ การดำเนินงานทางการบริหารและพัฒนาทางเศรษฐกิจและประเทศ รวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน สังคมและจากการพัฒนาของประเทศในขณะนั้นตลอดจนบุคลิกภาพของจอมพลถนอม กิตติขจร ด้วย